יודישע אילוסטרירטע צייטונג

Żydowska gazeta illustrowana. — Jüdische Illustrierte Zeitung.

wychodzi każdego piątku. **Prenumerata wynosi**: Rocznie K. 10 — Rbs. 5 — M. 12 ·Frs 15. Półrocznie 5 K. — Rbs. 2.50 — M. 6 — Frs 7.50, kwartalnie K. 2.75 — Rbs. 1.50 — M 2.25 — Frs. 4. Pojedyn. egzemplarz 20 hal. — 10 kop. – 25 Pf. — 30 Centm. **Redakcya i Administracya** Kraków, Grodzka 62 — telefon 412 — Konto Pocztowej Kasy Oszczędności 57.341. **Ogłoszenia przyjmuje**: Biuro reklamowe i anonsów »Prinzipia« w Krakowie św. Marka 21.

Erscheint jeden Freitag. **Abonamentspreis**: jährlich K. 10. — Rbl. 5. — M. 12. — Frs 15.—halbjährlich K. 5 — Rbl 2·50 — M. 6 — Frs 7 50. — vierteljährlich K 2 75. — Rbl 1·50. — M. 2·25. — Frs 4. — Einzelne Nummer: 20 Heller — 10 Kop. — 25 Pf. — 30 Centm. **Redaktion und Administration**: Krakau, Grodzka 62. — Telephon 412. — Oester. Postsparkassen-Konto 57 341. **Inseraten-Annahme**: Reklame-Bureau »Prinzipia« Krakau, Markagasse 21.

ערשיינט יעדען פרייטאג. **אבאנאמענטס-פרייז**: יעהרליך 10 קראנען, 5 רובל. האלביעהריג 5 קראנען — 2.50 רובל. פיערטעל יעהרליך 2.75 קראנען, 1.5 רובל. — איינצעלנע נומער 20 העללער — 10 קאפ. — אין אנדערע לענדער: יעהרליך 15 פראנק, האלביעהריג 7.50. פיערטעליעהריג 4 פראנק. רעדאקציאן אונד אדמיניסטראציאן: קראקא גראדזקאגאססע 62. — טעלעפאן נו׳ 412 — עסטערר פאסטשפארק.-קאנטא נו׳ 57,341. אינזעראטען-אננאהמע: אנאנסען־ביראה „פרינציפיא״ קראקא, מארקא-גאססע 21.

דער מבול אין פראנקרייך.

בילדער פון דער שרעקליכער איבערשוועמונג אין פאריז.

גראטיס ביילאגע „די הבדלה״ נומער 2.

דיעיניגע אבאנענטען, וואס זייער אבאנעמענט ענדיגט זיך מיט דיעזע נומער, בעקומען בייגעלעגט א פאסט־שעק, מיט וועלכען זיי זאלען עס תיכף ערנייערן, כדי מיר זאלען נישט זיין געצוואונגען, אויפצוהערען מיטן צושיקען פון אונזער בלאט.

•

די פ. ט. אגענטען ווערען אויפגעפאדערט, תיכף צו בעגלייכען זייערע רעכנונגען, ווייל ואנסט וועלען מיר זיי נישט מעהר צושיקען די בלעטער.

•

אונזער הויפטפערטרעטער אין רוסלאנד איז:
י. מערעצקי, ווארשא, כמיעלנא נ' 49. פיליאלע אין לאדז: פשעיאזד נ' 16.

אין רומעניען: יאזעף בארטפעלד, פאשקאני.

אין בעלגיען: ס. קאהאן, אנטווערפען.

אין אמעריקא: ש. דרוקערמאן, ניו־יארק, 50 קאנאל־סטריט.

די אדמיניסטראציע.

דאס מבול אין פראנקרייך.

...און גאט האט געשוואוירען, אז ער וועט מעהר קיין מבול ברענגען, אויף די מענשען אזוי דערצעהלט אונז דאס חומש, אבער ווי ס'ווייזט אונז, האבען זיך די

רוסישע שפיאנע אין עסטרייך: מיליטער־אטאשע קארטשאנקא.

מענשען אזוי פערזינדיגט, אז גאט האט אין זיין שבועה פערגעסען. דען דאס וואס איז איצט אין פאריז און אין די ארומיגע מקומות, קען מען נישט אנדערש אנרופען ווי נור א מבול. וויט הונדערטער יאהרען געדענקט מען נישט, עס זאל זיין אזא פערפלייצונג ווי איצט אין פראנקרייך. פון טאג צו טאג קומען אן אלץ מוראדיגערע ידיעות, וועלכע זענען קוים צו גלייבען, פון טאג צו טאג קומען אן שרעקליכע נאכריכטען, וועלכע קומען אונז פאר אזוי ווי פון יענער וועלט און עס ווילט זיך פשוט נישט גלויבען, אויב דאס, וואס מ'איז אונז מודיע, קומט פאר אין פאריז אין יענעם אָרט, וועלכער שב'ט מיט זיינע קונסט געבייידען, וועלכער איז בעקאנט מיט זיינע שוין־מיטעל.

16 טויזענד מענשען פון די ארומיגע מקומות, געפינען זיך אין פאריז און קענען נישט אהיים פאהרען. און פאריז גופא איז אבגעשניטען פון דער וועלט. אין יוצא ואין בא. מ'בריינגט נישט אריין קיין שום לעבענס־מיטעל פון די דערפער און דאריבער איז אלעס ביוקר גדול. ערער מ'איז צופריעדען, אז מ'קען בעקומען. ווייל א גרויסער טייל בעקערייען האבען איינגעשטעלט זייער ארבייט און מ'דארף זיך אנגעהען דאס געזונד, ביז מען בעקומט עפ'ס צו עסען.

ס'פערשטעהט זיך, אז אם מעהרסטען האט דאס אומגליק געטראפען די ארימע לייט. אבער אויך די רייכע האט עס דאס מאל נישט דורכגעלאזט. די זיינע האט זיך פערשפרייט כמעט אין גאנץ פאריז — פון דער אומגעגענד שמועסט מען שוין אפילו נישט. הערליכע געביידען, ווי דאס מיניסטעריום דאס לאווער־מוזעאום, דאס פאליציי געביידע וכדומה זענען פונ'ם וואסער צערשטערט און ווי באלד דאס וואסער וועט נישט אבפאלען, האט מען מורא, זיי זאלען נישט איינפאלען. די קאנאליזאציע אין שטאדט איז א סך ערטער איז געפיקעט און דאס וואסער פון די קאנאלען איז צוריק אריין אין שטאדט. די וואסערלייטונג איז צערשטערט און דאס שמוציגע וואסער האט זיך פערמישט מיט'ן ריינעם. אזוי אז מ'האט מורא, ס'זאלען נישט הערשען קיין עפידעמיען אין פראנקרייך. די באהנען פערקעהרען נישט, דאס וואסער האט א תל געמאכט פון די באהן־קאמוניקאציעס, די טראמוויי שינעס זענען פערניכטעט און די עלעקטרישע האט זיך געמוזט אבשטעלען. סקלאדעס פון נאפט זענען אין וואסער און די איינציגע בעלייכטונג אין פאריז איז לעת עתה דער גאז, אבער מ'האט מורא, אז אויך די גאז קאמוניקאציע וועט רואינירט ווערען און דעמאלט בלייבט פאריז אין דער פינסטער.

דער שענסטער פאריזער נאהן הארף א־לעאנס, איז אין גאנצען צערשטערט. דאס וואסער איז 80 צענטימעטער אויף דער שטאט און מענשען, וואס ווילען אריבערגעהען פון איין גאס אין דער אנדערער, מוזען זיך איבערשיפען. מ'שמועסט אז א סך. א סך מענשען זענען דערטרונקען געווארען, אבער ווער וועט זיך דארט היינט שטעלען ארויסנעמען ווער און וויפיעל ס'זענען אין דעם מבול א הינגעקומען. לעת עתה מוז מען די לעבענדיגע, וועלכע ס'דראהט געפאהר אריינצוטרעטען און ברענגען אויף א זיכער אָרט. דאס דייטשע קאנסולאט שטעהט אין וואסער און א סך וויכטיגע פאפירען, אין דער ארכיוו וואס האבען זיך אין די שטובער געפונען, זענען פערניכטעט געווארען, די טעלעפאן־ליניעס זענען איבערגעריסען. דער בערידמטער זאאלאגישער גארטען, וועלכער האט געשמ'ט אויף דער וועלט, איז קאליע געווארען. א סך מענשען קריבען אויף די דעכער פון זייערע הייזער און שרייען נאך הילף, אבער נישט נור אין פאריז און ארום האט די ווינע אנגעארבייט א חורבן. די טעלעגראפען און טעלעפאנען זענען צערשטערט און דעריבער קען מען נישט האבען קיין גענויע ידיעות, אבער ווי ס'הייסט זאלען אויך אנדערע גרויסע מקומות צערשטערט זיין און מענשען דערטראנקען ווערען. אזוי למשל ווייסט מען שוין, אז אין איברן, איז אויסגעבראכען א מגפה און ס'הערשט דארט א פאניק. וועלכע לאזט זיך נישט בעשרייבען דער גרויסער

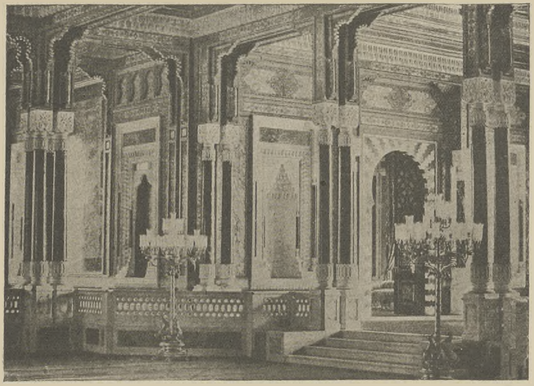

די שרפה אין טירקישען פארלאמענט · דער טהראנזאל אין דעם אבגעברענטען פאלאץ

יאנינא באראווסקא בעטרייט: די אנגעקלאגטע אין איהר צעלע.

א ריעזען שטרייק פון בלוזענארבייטערינען: פרל. טאפט (רעכטס) און מאדאמע מאקיי, די הויפטשטיצע־ין פון שטרייק.

אייפעלטורעם שטעהט אין וואסער, אבער ווי מ׳מעלדט איז קיין געפאהר ער זאל צערשטערט ווערען. דאס איז נאך א גליק, ווייל ער וואלט געקענט אנארבייטען א חורבה אום גאנץ פאריז. די גראסארטיגע אלמא־בריק האט מען מיט דינאמיט צערשטערט, ווייל זי האט איפגעהאלטען דאס וואסער און מ׳האט מורא געהאט, פאר א פערפלייצונג. די איינוואהנער פון יענער זייט זענען בכן אין גאנצען אבגעשניטען פון פאריז. טויזענדער מענשען זענען געבליעבען אהן א הויז. גאנץ פאריז איז פערצוויי־פעלט. אויך אויף׳ן בולעווארד, אין ראם לעבען נישט אזוי ווי פריהער, די טעאטערע, האבען זייערע פרעמיערען לעת עתה פערשאבען.

דער שאדען איז אונגעהייער גרויס און סילאזט זיך נאך נישט אבשאצען. די רעגיערונג האט לעת עתה געשענקט צוויי מיליאן פראנק. אויך פריוואט פערזאנען האבען א היבש ביסעל געלד געשענקט. אבער רערווייל וואקסט די סכנה פון טאג צו טאג. מ׳האט מורא, דאס דאס הונגעריגע און פערצווייפעלטע פאלק, זאל נישט ווילד ווערען און אנהויבען צו ראבעווען און צו איבערפאלען די קראמען און די ששפייז־סקלאדעס. א טייל בעקער האבען געעפענט סקלאדעס און טיילען פאר די ארימע אומזיסט ברויט. נדבות ווערען געקליבען ביי יעדען איינציגען, וואס געהט נור דורך אין דער גאס.

יאנינא באראווסקא פריי־גשפראכען.

18 טאג האט געדויערט דער פראצעס באראווסקא־לעוויצקי און 14 גאנצע טעג זענען אויסגעפילט גע־ווארען מיט די פערהאנדלונגען, צעהנדליגער עדות זענען פארגעפיהרט געווארען און אלע האבען בעהויפטעט, אז זייערע אויסזאגען זענען די ריכטיגסטע און דער הייליגער אמת. כמעט אלע האבען אויסגעזאגט אונטער א שבועה און דאך האבען מאנכע בעהויפטעט פונקט דאס גע־געגטייל ווי די אנדערע עדות...

די פערא־נטערעסירונג ביים פובליקום האט דער־גרייכט די העכסטע מדרגה; מענער און פרויען פון אלע שיכטען האבען זיך געדרענגט נעמען אין דער פערהאנדלונגס־זאאל איז ערעפענט געווארען. די פרעסע האט יעדען טאג געבראכט אויספיהרליכע לאנגע בע־ריכטע איבער אלע איינצעלהייטען אין דאס פובליקום, וואס האט מחמת ענגשאפט דעם פראצעס נישט געקענט ביישוואוינען, האט זיך דעם פראצעס געמאכט פאר׳ן אל־טעגליכען שמועס.

די שטימונג און די מיינונג האט זיך יעדעס מאל געביטען און דאמיט האבען אויך די סבר־ות פון דער מאסע אלע מאל אנגענומען אנדערע דימענסיאנען.

און נאך 18־טעגיגער גיינעריגקייט, נאך אונ־צעהליגע סיטואציאנס־ענדערונגען און נאך דעם אויס־הערען פון די שעהנע רעדען פון די אדוואקאטען און פראקוראטאר — האבען די שוואורריכטער ערקלערט אז די באראווסקא איז אונשולדיג.

אויף דער פראגע, צו זי האט לעוויצקי׳ן ערמאר־דעט, האבען אלע 12 געענטפערט „ניין“ און אויף דער פראגע צו זי האט לעוויצקי׳ן געגעבען א טויט־שלאג האבען 6 געענטפערט „יא“ און 6 „ניין“ און זי איז בע־פרייט געווארען.

דער פראקוראטאר האט אפילו באלד ערקלערט א נישטיגקייטס־בעשווערדע, אבער מ׳רעכענט אז ער האט דאס געטהון צוליעב פארמאליטעטען און ער וועט עס אוודאי היינט־מארגען צוריקציהען און זי וועט נאך דיעזע וואך ארויסגעלאזט ווערען.

א ריעזען־שטרייק פון בלוזען־ארבייטערינען אין אמעריקא.

מיר זענען שוין פון לאנג געוואוינט צו הערען פון אמעריקאנישע סענזאציעס, וועלכע רופען ארויס דאס שטוינען פון דער גאנצער וועלט. אבער דער איצטיגער שטרייק פון די 80־טויזענד בלוזען־ארבייטערינען, וועלכער ציהט זיך שוין זייט עטליכע וואכען, שטייגט איבער אלע אמעריקאנער סענזאציעס, וואס זענען נאר א מאל פארגעקומען.

די אריגינאליטעט פון׳ם איצטיגען שטרייק בע־שטעהט אין דעם, וואס ער ווערד געפיהרט און אונטער־שטיצט פון די רייכסטע אמעריקאנישע פרויען.

אנגעהויבען האט זיך דער שטרייק בלויז מיט עטליכע טויזענד ארבייטערינען, וועלכע האבען געשטעלט גאנץ פרימיטיווע פארדערונגען. די ערפאלג־אויסזיכטען זענען אפילו געווען גאנץ קנאפע, נאר די ארבייטערינען האבען דעם שטרייק געמוזט אונטערנעהמען, ווייל זיי זענען פון די פאבריקאנטען ראצי געצוואונגען געווארען.

מיט דער צייט אבער, האט דער שטרייק אנגע־נומען אלע מאל שארפערע פארמען, ביז ס׳איז געקומען צו דער איצטיגער מדרגה. ער האט פערלוירען זיין עקאַ־

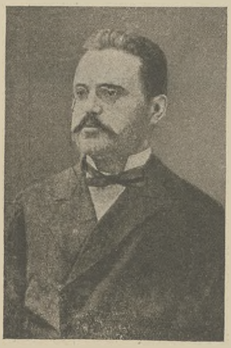

דר. בנימין זאב באכער נ״י.

נאמישען כאראקטער און האט זיך מעהר געשטאלטעט אין דער פארם פון א פרויען־בעוועגונג.

נישט נאר די סתם־רייכע פרויען בעטייליגען זיך אין דעם זעלטענעם שטרייק, נאר זעלבסט די פרויען אין טעכטער פון די פאבריקאנטען, ביי וועלכע ס׳זענען צו־ליעב דעם שטרייק געשפערט די פאבריקען זענען די אנפיהרערינס און אניטארקעס פונ׳ם שטרייק, א קעגען זייערע מענער אין פאטערס:

די רייכע מיליארדערישע טעכטער, נעהמען ביי זייערע עלטערן טאשענגעלד און שפענדען עס פאר׳ן שטרייק־פאנד און אויב דאס איז ווייניג פערקויפען זיי זייערע קאסטבארע צירונגען און צעטיילען דאס געלד צווישען די שטרייקענדע ארבייטער־מיידלעך.

די אריסטאקראטישע פרויען מאכען גאסען־פער־זאמלונגען און דעמאנסטראציעס פאר׳ן שטרייק און בארנען אויס די שטרייקענדע זייערע אויטאמאבילס, כדי זיי זאלען דורך אויספליגע פערטרייבען די צייט.

די מאטיווען וואס האבען די אמעריקאנישע פרויען געבראכט צו בעטייליגען זיך אין דעם שטרייק זענען צוויי־צווייערליי, ערשטענס, דאס מיטגעפיהל מיט די אר־בייטערינען אלס זעלבע, וועלכע זענען ביז אהער שטארק אויסגענוצט געווארען און צווייטענס, אלס סאלידא־ריטעטס־אויסדרוק מיט זייערע געשלעכטס־גלייכען און זי

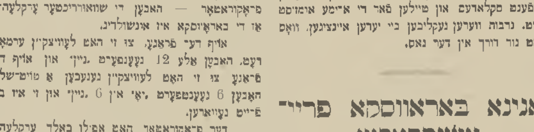

א ריעזענשטרייק פון בלוזענארבייטערינען אין אמעריקא: די שטרייקענדע ארבייטערינען מאכען א דעמאנסטראציע אין ניו־יורק.

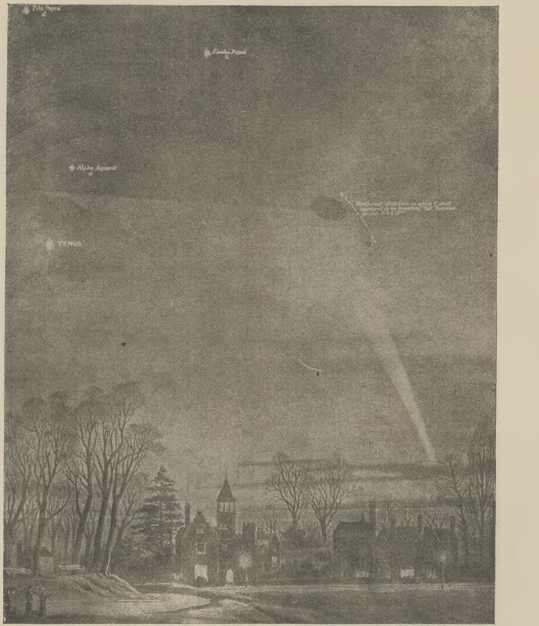

דער קאמעט האלעי : דער קאמעט און זיין בעוועגונג צווישען די אנדערע קאמעטען.

ווילען דאמיט בעווייזען די מאכט פון דער פרויען-בעוועגונג.

מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער א בילד, וועלכעס שטעלט פאר א פערזאמלונג פון די שטרייקענדע ארבייטערינען אין די בילדער פון דער מיליאנערין קאטהארינא מאקיי אין פיל, העלענא טאפט, די טאכטער פונם אמעריקאנישען פרעזידענט, וועלכע זענען די אנפיהרערינס פון דעם סענסאציאנעלען שטרייק.

דער קאמעט האלעי.

די ערשיינונג פונים נייעם קאמעט, איבער וועלכען מיר האבען יענע וואך געשריעבען, האט פעראינטערעסירט די גאנצע וועלט. די אסטראנאמיע, וועלכע אינטערעסירט נישט געוועהנליך קיין פשוטע נאסען-מענשען, האט אנגעהויבען ניי-גיעריג צו מאכען אלע מענשען און יעדער האלט די אויגען ארויף. טאמיר וועט ער דערזעהן דעם גרויסען שטערן מיטן לאנגען עק, די אסטראנאמען זוערען פערשיט מיט שאלות און איטליכער וויל הערען זייערע ערקלעהרונגען.

דאס דופעלט-אינטערעס פון דער גרויסער הימעל-ערשיינונג, איז די שטאט קיעל, אין דייטשלאנד, ווי ס'געפינט זיך די צענטראל-סטאציע פון אלע אבסערוואטאריען פון דער גאנצער וועלט. יעדע אבסערוואטאריע שיקט אהין איינע איהרע בעאבאכטונגען און פון דעם מאטעריאל, ווערד דארט צוזאמענגעשטעלט דער עפעמעריט, דאס הייסט די אסטראנאמישע טאבעלע, וועלכע ווערד דערנאך צעשיקט אין אלע אבסערוואטאריען און די אסטראנאמען קענען זיך ערשט דעמאלט מאכען א בעגריף וועגען דער נאטירליכער בעדייטונג פון דער הימעלסערשיינונג.

אזא טאבעלע איז נאך לעת עתה פון קיעל נישט ארויסגעגעבען געווארען. און דאריבער זענען די אלע מיינונגען וואס זענען פערשפרייט, נור בלויז-סברות. די טאבעלע פון קיעל, וועט ערשט ארויסגעגעבען ווערען אין עטליכע וואכען. דערוויל לויפען דארט איין יעדען טאג אין די טויזענדער דעפעשען פון אלע עקען אין דער וועלט. די דעפעשען ווערען פון געלעהרטע פראפעסארען גרופירט און זיי וועלען דערנאך אויף גרונד פון די דעפעשען ארויסגעבען די דערמאנטע טאבעלע.

אויסער דער טאבעלע, ווערד א צט געמאכט דער אנאליז, וועלכער דארף קלאר מאכען די יסודות, פון וועלכע דער קאמעט בעשטעהט. דערוויל פערשפרייטען זיך אליך מעה-קלאנגען, און השערות, וועלכע זענען אבער אלע לינעגס און האבען קיין שום וויסענשאפטליכען גרונד, נאכמעהר שרעקען און השערות האבען זיך געמאכט פון דעם, וואס צוזאמען מיט דער ערשיינונג פונ'ם קאמעט, האט אויסגעבראכען די איבערשווענמונג אין פראנקרייך, די שטורמישע רעגענס אין דער שווייץ און אין עטליכע ערטער די ערד ציטערניש. א גרויסע רוסישע צייטונג האט זיך געווענדעט צו עטליכע בעריהמטע אסטראנאמען, ווי זאלען ערקלעהרען, צי דער קאמעט שטעהט אין צוזאמענהאנג מיט די ערוועהנטע קאטאסטראפען. אבער אלע, האבען פה אחד ערקלעהרט, אז איינס צים אנדערן, האט קיין שום שייכות און די ערדציטערנישען האבען א ריין געאלאגישען כאראקטער און דער קאמעט איז נאך געננג וועיט פון דער ערד, אזוי אז מ'ווייסט נאך אפילו נים צי וואס פאר א מין קאמעטען ער געהערט.

אין אונזער היינטיגער נומער ברענגען מיר די איילוסטראציע פון דעם קאמעט, וועלכער האט אנגעארבייט אזא רעש אויף דער וועלט.

דר. בנימין זאב באכער.

פאר קורצען האט געפייערט דאס 60 יעהריגע יובילעאום איינער פון די בעריהמטעסטע יודישע געלעהרטע דר. בנימין זאב באכער, דער רעקטאר פונ'ם ראבינער-סעמינאר אין בודאפעסט.

דר. באכער איז געבוירען אם 12 יענער 1850 אין מיקלאש (אונגארן) דער פאטער זיינער ר' שמעון באכער איז בעקאנט אין אונזער ליטעראטור, אלס איינער פון די בעסטע יודישע שרייבער אין אונגארן. שוין אין דער יוגענד האט דר. באכער ארויסגעוויזען א זעלטען טאלענט און דער פאטער האט אוים איהם געוואלט מאכען א רב און א חוץ וועלטליכע למודים האט ער זיך אויך אנגעוואפט מיט א סך יודיש וויסען. פיער יאהר איז באכער געזעסען אין פרעסבורג, ווי ער האט אין יאהר 1887 געענדיגט דאס גימנאזיום און האט זיך דאן איינגעשריעבען אויף דער אוניווערזיטעט אין בודאפעסט שוין נאך א יאהר, האט ער זיך איבערגעטראגען קיין ברעסלוי ווי ער האט אויך בעזוכט דאס ראבינערסעמינאר און אין יאהר 1870 איז ער פראמאווירט געווארען אלס דאקטאר פילאזאפיע אין לייפציג און אין יאהר 1876 האט ער אויך בעקומען אין ברעסלוי די התרת הוראה אויף ראבינער.

ווען ער האט געענדיגט זיין שטודיום, איז ער אין סעגעדין אויפגענומען געווארען אלס ראבינער, ווי ער איז א גאנץ יאהר געזעסען און אין א יאהר שפעטער, ווען ס'איז געעפענט געווארען דאס ראבינער-סעמינאריום אין בודאפעסט, איז ער בערופען געווארען אלס פראפעסאר אהין, ווי ער ווירקט עד היום.

אין יאהר 1879 האט ער חתונה געהאט אבער שוין אין יאהר 1885 איז די פרוי געשטארבען איבערלאזענדיג איהם איין זוהן. שפעטער האט באכער נאך א מאל חתונה געהאט.

אבער באכער איז נישט נאר רעקטאר פון דער בודאפעסטער ראבינער-סעמינאר, ער איז אויך א גרויסער געלעהרטער און איז מחבר פון אסך ספרים פון וועלכע מיר ערוועהנען: „די אגדה פון די באבילאנישע אמוראים" „די אגדה פון די תנאים" „ניצאמים לעבען אין שריפטען" „אפאריזמען" „אבן עזרא" „יהודת המדקדק" „העברעאישע און אראבישע שפראכפערגלייכונג" „יונה בן גנאח" „שמואל בן העני" „בנימין בן יהודה" און אנדערע.

צו זיין זעכציגסטען יובילעאום, האבען איהם זיינע שילער און די גרעסטע געלעהרטע פון דער גאנצער וועלט געשיקט בעגריסונגען און אנגעטהון איהם גרויס כבוד.

מיר ווינשען דעם יובילאר נאך אריכת ימים און ער זאל נאך אסך אסך יאהרען ארבייטען צום כבוד פון יודישען פאלק.

די שרפה אין טירקישען פארלאמענט.

די סבות פון דער שרפה אין דעם טירקישען פארלאמענט, וואס איז יענע וואך געווען אין קאנסטאנטינאפאל, זענען טאקי — ווי עס האט זיך ארויסגעוויזען — פאליטיש. די רעאקציאנערען האבען אונטערגעצונדען דעם פאלאסט כדי אויף דעם אופן זיך נוקם צו זיין אין די יונגטערקען און צו שוואכען זייער מעמד. און נאך גרעסער איז די עגמת-נפש אין פאליטישע קרייזען דאריבער וואס ס'זענען פערברענט געווארען אסך וויכטיגע דאקומענטע.

אחוץ דעם וועט די טירקישע רעגירונג איצט קומען אין א פינאנסיעלער קריזע, ווייל דער שאדען פון דער שרפה בעטרעפט פיעל מיליאנען און די געביידע איז נישט געווען אסעקורירט.

דאס בילד וואס מיר ברענגען אין דער היינטיגער נומער, שטעלט פאר דאס טהראן-זאאל פון דעם טירקישען פארלאמענט, וועלכער איז אין גאנצען חרוב געווארען.

ד"ר שלמה רובין ז"ל.

פאָריגען פרייטאג איז געשטאָרבען אין קראקא דער בעריהמטער יודישער געלעהרטער און פילאָזאָף דר. שלמה רובין ז"ל, 88 יאָהר אַלט.

אָבגעוואונדערט, בייגאהע פערגעסען פון דער גאנצער וועלט, איז דיעזער גרויסער מאַן געשטאָרבען, וועלכער האָט בערייכערט די יודישע וויסענשאַפט, די העברעאישע ליטעראַטור מיט אַ זעלכע גרויסע און טהייערע אוצרות; די גרויסע יודישע וועלט האָט שוין לאַנג אין איהם פערגעסען, אפשר האָט זי געמיינט, אַז ער לעבט שוין נאָר נישט מעהר.

אָבער ער, דער גרויסער גייסט, האָט נישט בלויז געלעבט, נאָר אויך געשריעבען ווייטער, ביז צו זיין לעצטען אָטהעם־צוג. נאָך איצט דרוקען זיך זיינע גלענצענדע אַרטיקעל, וועלכע ער האָט געשריעבען אין די לעצטע וואָכען, ער האָט געשריעבען ווי לאַנג ער האָט נאָר געקענט האַלטען די פעדער אין דער האַנד.

דר. רובין איז געוועזען איינער פון די העפּאראַגענדע געשטאַלטען פון אלטען דור, וועלכע האָבען הינאיבער גערייכט ביז צום יונגען דור און אויך דאָ פערנומען אַ גרויסען ווירכטיגען פּלאַץ. ער איז געווען איינער פון די גרויסע געלעהרטע, וועלכע זענען אַנערקאַנט געוואָרען אין דער גאַנצער וועלט, און ס'האָט איהם קיינער, למשל, נישט פאַרגעוואָרפען, אַז ער איז אַ גאַליציאַנער. ער איז געווען איינער פון יענע יודישע געלעהרטע, וואָס זייערע ווערקע זענען איבערזעצט געוואָרען אין אַנדער'ע שפּראַכען און וועלכע האָבען אויך צווישען נישט יודישע געלעהרטע אַ גרויסען נאָמען.

און אָט דיעזער העראָראַגענדע מאַן, אַ לעבענדיגער לעקסיקאָן, איז געווען אַ אמת'ר תלמיד־חכם, בעשיירען, לייטזעליג, פריינדליך צו יעדען מאַן און קיין מענש, וועלכער האָט געלעגענהייט געהאַט מיט איהם צוזאַמענצוקומען, וואָלט אפילו געדאַכט דאַראַן, אַז ער שטעהט פאַר אַזאַ שעניאַלען מאַן, פאַר אַ אמת'ן יודישער גאון, פאַר וועלכען אַלע וויסענשאַפטליכע געביעטע שטעהען אָפען.

דר. שלמה רובין האָט געהערט צו דער סאָרט געלעהרטע, וואָס „תורתם אומנותם", זי האָבען בעטריעבען דאַס וויסענשאַפטליכע שטודיום נישט וועגען איר־גענד וועלכע טענדענצען, נאָר טאַקי תורה לשמה. ווען ער האָט למשל געשריעבען זיין מעשה תעתועים, איז נישט געווען זיין כונה צו בעקעמפפען דעם אַבערגלייבען, דעם פאַנאַטיום צווישען יודען. ער האָט דאָרט בלויז אָנגעוויזען אויף וועלכען אופן אַלע דיעזע זאַכען זענען אַריינגעקומען צום יודישען פאָלק און זיך געקלערט: די להכימא ברמיזא! דער קלוגער וועט שוין אַליין פערשטעהען, וואָס איך מיין.

ער האָט געהערט צו דעם סאָרט יודישע געלעהרטע, וועלכע האָבען אין דער השכלה־צייט נישט געקעמפפט געגען די אַרטהאָדאָקסיע מיט שטורם און יעש ווי די איבריגע השכלה־סופרים. ער האָט זיך געהאַלטען ביי דער טאַקטיק, אַז ווען מען צינד אָן אַ ליכט, פערשווינדעט שוין ממילא די פינסטערניש און מען בעדאַרף זי נישט ערשט מיט אַ בעזעם אין דער האַנד אַרויס־טרייבען. איבערדעם אויך איז ער ביי די חסידים נישט אַזוי פערהאַסט געווען ווי די איבריגע העלדען פון דער השכלה־צייט און זיינע פּאָפּולערע ספרים האָבען געפונען איינגאַנג אין ברייטערע קרייזען און האָבען אפשר מעהר געווירקט ווי די שריפטען פון די גרויסע „קעמפפער".

גאַנץ אונצעהלבאר זענען די ספרים, וועלכע דר. רובין האָט אַרויסגעגעבען, זיי בעפאַסען זיך מיט דעם גאַנצען געביעט פון דער יודישער און אַלגעמיינער פילאָזאָפיע, גראַמאַטיק, ליטעראַטור, געשיכטע, היסטאָרישע פאָרשונ־גען עטצ. זיינע ספרים וועלכע בילדען אַ העכסט ווערטהפולע ביבליאָטעק פאַר זיך, אַן אַ"ש ענציקלאָפּעדיע, וועלכע פערליערט נישט איהר ווערטה, האָטשי אויף מאַנכע געביעטע איז די פאָרשונג שוין פיעל ווייטער פאָרגעשרי־טען און פיעלע פון זיינע בעהויפטונגען זענען שוין אַ־בעדהאָלט.

די מייסטע זיינע ספרים האָט דר. רובין געשריי־בען אין העברעאישע שפּראַכע. זיין סטיל איז אַ זעלטע־נער, ריינער און קלאָרער, אַזוי אַז אפילו זיינע שטרענג־וויסענשאַפטליכע ספרים לעזען זיך בעזונדערס אַנגענעהם און לייכט. ער האָט באופן זה פּאָפּולאַריזירט פיעל ווי־סענשאַפטליכע ענינים, וועלכע זענען דורך זיינע ספרים געוואָרען צוגענגליך דער ברייטער יודישער מאַסע.

געבוירען אין א קליין גאַליצישען שטעטיל, האָט

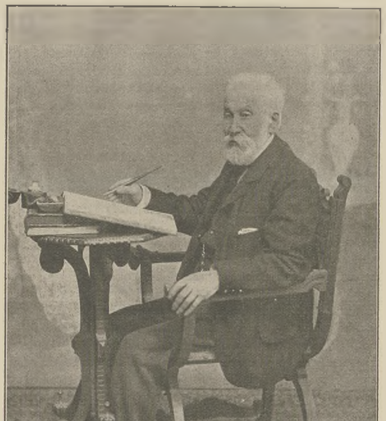

דר. ש. רובין

שלמה רובין פערברענגט זיינע יוגענד־יאָהרען אין בית־המדרש. דורך אַ צופאַל האָט ער זיך בעקאַנט געמאַכט מיט עטליכע לעמבערגער משכילים. און זייט דעמאָלט האָט ער נישט אויפגעהערט צו אַרבייטען פאַר דער יו־דישער ליטעראַטור און וויסענשאַפט ביז צו זיין לעצטען אָטהעם־צוג.

זיין פערלוסט פאַר דער יודישער וויסענשאַפט איז זעהר גרויס. ס'איז באמת אַ אבידה שאין לנו תמורתה. תנצב"ה.

ז. ליבין.

א גריס צו קיינעם נישט.

צו יענער צייט האָב איך געפּלאַנעוועט צו מאַכען אַ רייזע נאָך רוסלאַנד, אַ היים פאָהרען, פערברענגען דאָרט אַ געוויסע צייט און קומען צוריק אַ העך נאָך ניו־יאָרק.

ווען דיעזער געפּלאַנעוועטער רייזע מיינע, האָבען זיך דערוואוסט פיעלע פון מיינע לאַנדסלייט, וועלכע האָבען מיך בעזוכט און איבערגעגעבען מיר אַ סך גריסען און אַ היבש ביסעל בריוועלעך צו זייערע פריינד, קרובים, פערוואַנדטע אין דער ווייטער, ווייטער היים אויף יענער זייט ים אין אונזער קליין פערוואָרפען שטעטעלע.

צווישען דיעזע פיעלע גריסען האָב איך געהאַט אָפּצוגעבען אַ גריס אַ ריהרענדען, אַ האַרציגען גריס, אַדרעסירט צו קיינעם נישט.

דיעזען מערקווירדיגען גריס צו קיינעם נישט האָט מיר געגעבען שמעריל דעם בעקער'ס זוהן.

פון מיין געפּלאַנעוועטער רייזע האָט זיך לס"ף גאָר־נישט אויסגעלאָזט און איך בין פערבליעבען אַ ניו־יאָר־קער: איך וואָלט וואַהרשיינליך שוין לאַנג פערגעסען אָן דער גאַנצער געשיכטע, בלויז דער גריס פון שמעריל דעם בעקער'ס זוהן דערמאַנט מיך אָן יענער געפּלאַנעוועטער רייזע, דער גריס צו קיינעם נישט האָט זיך אַזוי ווי איינ־געשניטען אין מיין געדעכעניש. דיעזען מערקווירדיגען גריס קען איך אין קיין פאַל נישט פערגעסען;

אָבענד צייט איז דאַס געווען, אַ שעהנער אָנפאַנג זומער אָבענד, אין אונזער שמאָלען געסיל וואוהין עס קומען אַריין די פענסטער פון מיין צימער, האָט אויסגע־קוקט אַזוי ווי די זון וואָלט שוין לאַנג געהאַט פערגאַנגען, אויף דעם שמאָלען פּאַס לויטער קלאָהרען הימעל, הויך איבער די ווענט פון אונזער שמאָלען הויפעל האָבען זיך וואו נישט וואו געגלאַנצט עטליכע צוּ־וואָרפענע פייערדיג רויטע שטריכען, עפּ"ס אַזוי ווי עלענד פערבליעבענע סימנים פון דעם פערגאַנגענעם שעהנעם ליכטיגען טאָג.

אַ פערטראַכטע מעלאַנכאָלישע האַלב דונקעלהייט האָט אָנגעפילט מיין צימער. אימיצער האָט אין טהיר געקלאַפּט.

— ביטע!

עס איז אַריינגעקומען אַ הויכער גע־זונדער יונג, מיט אַ לאַנגער ברייטער ברוין־גרויליכער באָרד גלייך אין מיין וויזיטאַ־ציוגנעגאַנגען צו מיר און שטעקט מיר אַ האַנד אַריין, — אַ שאַ־סטקע האַנד, איך האָב בעגריפען אַז איך האָב דאָ צו טהאָן מיט אַ שווערען בעל מלאָכה.

— דערקענסט מיך נישט? — פרעגט מיר מיין גאַסט נאָר אָהן צערעמאָניעס.

— ניין.

— געדענקסט נישט, שמואל דעם סטאָליער?

איך פּרובֿיר זיך דערמאַנען ווער דער שמואל דער סטאָליער איז, אָבער דאָס ניט זיך מיר נישט איין. און איך ענטפער:

— ניין, איך געדענק נישט.

— שמעריל דעם בעקער'ס זוהן געדענקסטו נישט?

— שמעריל, דעם בעקער'ס זוהן? איך ווייס נישט...

— דיין טאַטע קען אונז זעהר גוט... שכנים גע־ווען — ענטפערט מיין גאַסט — עס איז אָבער נישט אין דיינע יאָהרען ווען איך בין אַוועק נאָך אַמעריקא, ביסט נאָך געווען אַ קליין חדר־יונגעל.

— מעגליך.

— עס איז מיר דיך אויך שווער צו דערקענען. אַ מאַן געוואָרען, נאָר נישט צו דערקענען — קוקט מיך אָן מיין גאַסט.

איך שווייג און מיין גאַסט רעדט ווייטער:

— לאַנדסלייט דערצעהלען, דו פאָהרסט אַ היים.

— יאָ, אַזוי רעכען איך.

— ביז איך בין טאַקע עקסטרא צו דיר געקומען. גיעב אָפּ אַ גריס אין דער היים. אַ גריס פון שמואל דעם סטאָליער, שמעריל דעם בעקער'ס זוהן.

— זעהר אנגענעהם.

— ווען נור איך דערוויס זיך, אז עמיצער פאהרט פון דאנען אַ היים, מוז איך שיקען א גרוס. אנ'אנדערמאהל קומט מיר אוים אוועקצוגעהן א האלבען טאג פון דער אַרבייט... שאדט נישט, איך לויף און איך שיק א גרוס.

— זעהר גוט — זאג איך — איך וועל געוויס פון אייך אפגעבען אַ גרוס.

— זאגט שמואל דער סטאליער, שמערעל דעם בעקער'ס זוהן,

— און וועמען זאל איך אפגעבען דעם גרוס?

— זאל איך אזוי וויסען פון צער — ענטפערט מיר אפ מיין גאסט גאנץ ערנסט.

— די עלטערן אין דער היים? — פרעג איך.

— עלטערן? וואו עלטערן? ווען עלטערן? איך בין שוין אַ יור אין די זעכציגער און דאָ אין לאנד בין איך שוין אויך א צוואנציג יאָהר אויב נישט מעהר. ווי קום איך צו עלטערן? עס איז שוין א יאָהר פופצעהן, או דער טאטע, עליו השלום, איז געשטאָרבען און מיין מאמע איז, ראכט זיך מיר, נאָך פאר דיר געשטאָרבען נאָך אין דיינע צייטען, וואו עלטערן? ווען עלטערן?

— שוועסטער? ברידער?

— שוועסטער? ברידער? — פרעגט מיך איבער מיין גאסט.

— נו, יאָ אויב איהר שיקט א גרוס, האָט איהר דאָך מסתמא צו וועמען.

— נאָ, קיינער נישט... נישטאָ קיין שוועסטער, נישטאָ קיין ברידער... צו ווארפען, צושלייערט, צושטאָרבען... יעדען שמור, יעדען סליאר פערלאָרען... קיינער נישט. אין דער היים איז פון אונזערע קיינער נישט פערבליבען.

— וויטערע קרובים?

— עפעס געדענק איך נישט... דאכט מיר, קיינער נישט פערבליעבען.

— פריינד? שכנים?

— ווער געדענקט זיי? און ווער געדענקט מיך? — רעדט פערטרויערט מיין גאסט — צוואנציג יאָהר אריבער... א מאל זענען געוועזען פריינד, שכנים, קרובים, איך געדענק יעצט קיינעם נישט. און אז איך דערמאָן זיך אָן עמיצען, איז ער אָדער געשטאָרבען אָדער פערפאלען געוואָרען.

— טאָ וועמען־זשע ווילט איהר פאָרט גריסען? פרעג איך מיין לאנדסמאן.

— פרעגט מיך בח"ם. איך ווייס טאקע נישט וועמען... עס קומט אוים קיינעם נישט — ענטפערט שמערעל דעם בעקער'ס זוהן — קיינער פון אונזערע איז נישט פערבליעבען אין דער היים, נור פון דעסטוועגען דערוויס איך זיך נור, אז עמיצער פאהרט צו אונז אין שטעדטעל, אַז עמיצער פאָהרט אַ היים, ציהט שוין מיך צו לויפען און שיקען א גרוס, קיינע... קיינער נישטאָ, ראכט זיך, קיינער פון אונזערע שוין נישט פערבליעבען דאָרט. פון דעסטוועגען איז די היים אין הארצען איינגעבאקען...

מיין לאנדסמאן האָט זיך פערטראכט און א טיעפער, שווערער אומעט האָט זיך איבער זיין פנים צוגאָסען, א לאנגע צייט איז מיין גאסט געזעסען פערטראכט און געשוויגען, און מיר האָט זיך אזוי געגלוסט אריינצוקוקען אין מיין לאנדסמאן'ס בענקענדער נשמה...

דער ערשטער סטרייק.

ווי אלט דענקט איהר בין איך יעצט כדומה למשל?

גלויבט יאָ אָדער ניין — וואָס זאל איך דא לאנג בריען? — איך בין א שניידער, גאט צו דאנקען שוין פיערציג יאָהר; אַזוי ווי איהר קוקט מיר אָן פריש און געזונד, שוין פיערציג יאהר ווי איך האלט די נאדעל אין האנד. נרינג ארויסצורעדען. פערציג יאָהר! נעה נאָר בערעכען!

און אין מיין לעבען די קרוב האב איך געזעהען פיעלע פערשיעדענהייטען. און געפרובירט געוואָרען מיט נסיונות פון אלע מינים, פערשיעדענע צייטען, גוטע און שלעכטע זענען איבער מיר אַריבער. עס איז געוועזען אַזעלכע טעג וואָס עס איז אפילו קיין האָלץ נישט געווען מיט וואָס אַ פייער צו מאכען, איך בין געזעסען און עס האט מיר געקלאפט אַ צאָהן אן אַ צאָהן, און קיין פרומה מיט וואס קויפען עפיס איינצושטילען דעם הונגער... רחמנא לצלן! און עס איז געווען צייטען ר' קרוב — פערקעהרט; פרנסה האָט געדרונגען פון אלע זייטען און אין קעשענע האט געקלונגען מטבעות, און שמוב ליכטיג און פערגעניגענד און מיין ווייב בענשט לעכט אין זילבערנע לייכטער, וואָס איז שייך צו זאָגען זילבערנע? עס איז געניג געווען אַ רייב צו טהון מיט א סמאטקע, איין מאָל צוויי מאָל און זיי האָבען געבליאסקעט, אויב איהר געדענקט די ׳אכטע פראבע זילבער׳ אָט דאס איז די זעלבע!

אין אַ ביסעל מזומן ק"ג ווכל און פיעלייכט צוויי מאָל ק"ג איז געלעגען בעהאלטען ביי מיר, שבת אָדער יום טוב אַ אורה און אַמאָל נאָר צוויי זענען געזעסען ביי מיין טיש, און מיין ווייב האָט דערלאנגט צום טיש א גאַנצע געזיל מיט די איינגעווייד מיט אלעם. שנאפס האָט נישט געפעהלט, איין פלאַש און צוויי. מיט איין וואָרט: אַזוי ווי גאָט האָט געבאטען, עס צו דער זאט און ווייס אַז אַ שניידער איז אויך אַ מענש. און אַרבייטער? וואָס פאַר אַ ארבייטער האָבען דאמאָלס ביי מיר געארבייט? היינט איז יעדער ׳בעל־הבית פאר זיך, עסט ביי זיין אייגענעם טיש. מיר האָבען אָבער דאמאָלס געוואוסט יעדער איינער זיין פלאַטץ און זיין ווערדע: איך האָב געוואוסט אַז איך בין בעל הבית און זיי — אַז זיי זענען אַרבייטער. זענען געזעסען און געאַרבייט ביז נאכט און אמאָל ביז שפעט אין דער נאכט און ווען עס איז געקומען א ערב יום טוב אָדער אַ יחוס שבת האָבען זיי געארבייט א גאנצע נאכט ביז ליכטיגען טאָג. און קיינער האָט נישט געהאָט א העזה זיך אויפצוהויבען פון זיין פלאַטץ איידער איך האָב געזאָגט:

— קינדער! געהט אהיים און קומט מאָרגען גאַנץ פריה.

אין ווי אַזוי, פרעג איך אייך איז מעגליך געוועזען אנדערש?

און היינט! אַ נייער דור איז אויפגעשטאַנען ר' קרוב. אַ דור וואָס... דער טייוועל זאָל זיי אלע צו נעהמען, נישטאָ איינער צווישען זיי וואס זאָל נישט זיין פערדאָרבען!

הערט זיך איין ר' קרוב וואָס האָט מיר פאסירט וועט איהר וויסען און פערשטעהען דעם נייעם דור ווארום איך בין נאָר קיין מבין נישט און איך הויב נישט אָן פערשטעהען!

איך געדענק דאָך ווי אַזוי מען האָט זיך געפיהרט מיט אַרבייטער און ווי דער מנהג איז געוועזען ביי אונז:

אַ מוטער ברענגט מיר איהר זוהן, מאכט אויף די שהיר און ראשית זאָגט זי מיר — גוט מארגען!

טילא גוט מארגען — גוט מאָרגען ענטפער איך.

— בעל הבית — זאָגט זי — איך האָב דיר געבראכט מיין זוהן, און איך גיעב איהם איבער אין דיינע הענד, און דו זאָלסט אויף איהם אכטונג געבען און מאכען פאר אַ מענש.

און אַזוי ווי ער איז נאָר אריין אין מיין רשות, און ווי איך האָב נאָר אָנגעפאַנגען אכטונג צו געבען אויף איהם, האָט ער גלייך אָנגעהויבען ווערען אַ מענש, און ער איז מיר געוועזען אַ האָנד אין שטוב און אויסער שטוב. וואָס איך האָב נאָר געוואָלט אַ שליחות, אַ קליינע ארבייט און דאָס גלייכען אויך מיין ווייב איז ער צו נוץ געקומען; צום קצב און צום פישער און אמאל אַרויף ברענגען האָלץ און וואסער... בקיצור, דער בחור האָט זיך געלארעוועט.

און אויב ער איז געווען ווילד און האָט זיך נישט געפיהרט כשורה און נישט געפאָלגט וואָס מען האָט איהם געזאַגט, איז דער פאַס געווען פאר איהם פערטיג. אַ זעץ מיט דער האנד איז געגונג געווען. אַזאַ בחור האָט בעגן מיר געלערענט דרך ארץ ווי געהעריג איז. אויך מיין פרוי האט געוואוסט וואס זי האט צו טהון מיט איהם.

איך געדענק נאָך ווי איצטער, ווי מיין ווייב פלעגט מכבד זיין אַזאַ בחור מיט א פאר פעטש אַז עס איז אין איהם נישט געבליבען קיין נשמה, און וויינענדיג זענען איהם שיער ארוים, מיין ווייב, א דאנק גאט איז אַ בעלת־כח.

און אַזוי איז שעהן און פיין פאר אַזא יונג, מיין ווייב איז גערעכט געווען.

די אורזאכע איז געווען צוליעב מילך; מיין ווייב האָט איהם אָנגעזאָגט ער זאָל אכטונג געבען אויף די מילך וואָס קאָכט זיך, און ער — ביסטו דען פערנרמען? מאך אויף די אויגען אין גיב אכטונג! זעהסט דאָך די מילך קאָכט און הייבט זיך אויף העכער און העכער, טהו אַ בלאָז מיט דער מויל און נעהם שנעל ארונטער דעם טאפ פון פייער, וואָס? עס איז א גרויסע חכמה? און ער שטעהט ביים קוימען און פאָהרט אַרוים מיט די אויגען איבער'ן שטוב און זעהט נישט אַז די מילך איז אין גאנצען אויסגעלאָפען... נו איז עפים מיין ווייב נישט גערעכט, אויב זי האָט איהם געגעבען זיין סילוק?

אדרבה פרעג איך אייך ווי אזוי קען מען זיך אַנדער'ש פיהרען? און ווי אַזוי האָבען זיך אונזערע בעלי־בתים מיט אונז און זייערע בעלי־בתים מיט זיי געפיהרט?

אויך זיי זענען געוואָרען הרונים אין זייערע צייטען און נאָכהער האבען זיי זיך נוקם געווען אין אונז, און מיר — ווייטער אין דעם יונגען דור, און אַזוי האָט זיך דאָס יעדעלע געדרעהט אויף דער וועלט און ווער עס האט געקריגען גוטע פעטש אין די יונגע יאָהרען, איז צום סוף געווען אַז ער איז אויך געוואָרען א בעל־הבית און אַ שעהנער מענש. אַזוי ווי דער מנהג עולם.

אַזוי, אַזוי ר' קרוב, אַזוי האט זיך אַ מאָל געפיהרט; און איצט — איצט... רבונו של עולם!

ביטערע צייטען זענען געקומען, איך פערשעלט דעם טאג וואָס איך בין געבאָרען געוואָרען צו זיין אַ שניידער.

איצט זענען זיי געוואָרען עלטסטע און געוועלטיגען איבער אונז. האָבען געמאַכט ׳יד אחד׳! זאָל אריין אַ רוח אין זייער טאַטענס טאַטע! זאָלסט זיך נישט דערוועגען אויפמאַכען דיין מויל, ווארום זיי וועלען אלע ווי איין מאַן אַרום רינגלען דיר ווי די הינד.

וואָס דאַרפט איהר אַז צוליעב א נאַרישקייט, צוליעב אַ פאָמעניצע, האָב איך פערזוכט מחש דעם טעם פון גיהנום!

עס איז כדאי צו הערען ר' קרוב די דאָזיגע געשיכטע,

וויעפיעל מאל פלעג איך רעדען צו מיינע ארבייטער: ׳קינדער זייט נישט קיין נאַראָנעם און פערשטעהט אַ געשעפט! איהר זעהט די פאמעניצע ווערט פול, צו וואס ווארטען ביז וואנען איך וועל אייך הייסען אַרויס־ניעסען? אַ פאָמעניצע איז דאָך נישט קיין קירוש גלעזעל, נעמט און ניעסט דאָס אַליין אַרויס. זאָל איך זיך בעמיהען דערצו? מיר דאַכט זיך אַז א קליין קינד וועט דאָס פערשטעהען׳.

נאָר מעשה־שטן האָט געזאַלט זיין! מיין ווייב האָב זיך געווענדעט צו לייבקען און געזאָגט:

לייבקע טראָג ארויס די פאָמעניצע אַרער דעם וואַש שעפעל.

זיצט זיך אונזער לייבקע און שווייגט שטיל.

— לייבקע טראָג אַרויס די פאָמעניצע!

אַזוי ווי די פאָמעניצע האָט זיך אַליין נישט גע־ריהרט פון אָרט, אַזוי האָט זיך אויך לייבקע אפילו נישט א ריהר געטהון.

— לייבקע! טראָג ארויס די פאמעניצע! מען זאָגט דאָך דיר: די פאמעניצע טראָג אַרויס!

איך האב אָבער שוין דערשמעקט אַז די זאך וועט זיך נישט ענדיגען מיט גוטעס. דאָס האַרץ איז א נביא ר' קרוב. איך האב געוואָלט מאכען אַ סוף צו דעם עסק. אין גוטען מיט שלום האָב איך זיך זעלבסט געווענדעט צו לייבקען מיט איידעלקייט:

— לייביצקע — זאג איך — לייביצקע — טראג אַרויס די פּאַמעניצע. איז דען דיר אַזוי ווייט פון טהיר, ביז אין פּאַדוואר? נעהם טראג!

— לייביצקע! וואָס ער איז פּלוצים געוואָרען לייביצקי? לייבקע! — זאגט מיין ווייב — טראג אַרויס די פּאַמעניצע!

און אַז מיין ווייב טהוט אַ געשריי קען מען פערטויבט ווערען. די וואנד ציטערען פון איהר געשריי! און לייבקע שוויינט נישט און ענטפערט באַלד מיט העזה:

— די פּאַמעניצעס טראָג איך נישט! איך בין אַ העך אַריין זיך צו לערנען שניידעריי.

— אַזוי, אַזוי? וועסט נאָך זיין אַ עזות פּנים?

— האט אויך מיין ווייב אַרויסגעשריען מיט איהר שטימע. און בשעת מעשה האָט זי געהאַלטען אַ שטיק האָלץ און האָט איהם מכבד געווען איין מאָל. און צוויי מאָל, און נאָכהער אַ נעהם געטהון פאַר'ן קאָלנער פון הינטען און אַרויס געשערינט אין דרויסען.

איז זי דען נישט גערעכט געווען? דו לייבקע ווייסט און אַנערקען ווער דו ביסט און ווער זי איז. זי איז דאָך דיין בעל־הבית'טע!

איך קוק אַזוי צום וואַרשטאַט און זעה: די אַרבייטער פאַנגען אָן זיך צו מוד'ען שטילערהייט און לייגען אַ וועק די נאָדלען.

איך בליק צו זיי און זיי — צו מיר; איך שווייג און זיי שווייגען.

נו נו — טהו איך אַ שאָקעל מיט'ן קאָפּ.

און זיי האָבען שוין פערשטאַנען מיט'ן ווינק וואָס איך מיין.

— נו — ענטפערט דער עלטסטער געזעלען, דער בעסטער.

און דער צווייטער האָט מיר געוואָלט דערצערענען. שפּעט מיר נאָך:

— נו, נו נו...

— צו דער אַרבייט! זעצט זיך אויף אייערע ערטער און נעהט! האָב איך אַ געשריי געטהאַן מיט בעס.

— מיר וועלען נישט נעהען! — האָבען אַלע מיט איין מאָל געענטפערט. אַז לייבקען זאָל מען אויך אַריינרופען אין שטוב און זיך זעצען אַרבייטען; אַז ער זאָל אויך מעהר נישט טראָגען די פּאַמעניצעס און קיין אַנדער אַרבייט אין דער שטוב זאָל ער אויך נישט טהון.

אָט דאָ האָט געפּלאַצט מיין געדולד און איך האָב זיי אויך געזאָגט ווער זיי זענען. אויך מיין ווייב האָט נישט געוואָלעט איהר מויל און האט אויך אויסגערופען פאַר יעדען איינעם זיין יחוס — זיי זאָלען וויסען.

אבער אָהן אַ שום הילף! זיי האָבען געענטפערט אויף יעדען וואָרט צעהן. זיי האָבען מיר אַרומגערינגעלט ווי די היגה. און האָבען געבוילעק אַלע צוזאַמען. ווען איך האָב געזעהען אַז זייער חוצפה ווערט אַלע מאָל גרעסער אהן אַן ענדע האָב איך געטהון וואָס אַ בעל־הבית דאַרף טהון, און איך האָב זיי אַלע אַרויסגעטריבען.

— אַרויס פון מיין שטוב — האָב איך אויסגערופען — אַרויס! אויף מיין שוועל זאָלען אייערע פיס מעהר נישט בעטרעטען!

און זיי זענען אוועק און זענען נאָך נישט נעקומען.

איך און מיין ווייב זיצען ביים טיש. איך נעה און זי שטריקט זאָקען און שטיל! קיין פּאַרע הערט זיך נישט.

איך נעה אָדער איך מאַך זיך נעהען. עס איז נישט קיין אַרבייט, אומזאָנסט! וואָס קען איין מענש אויפטהון?

איך האָב מיר געטראַכט: ניש־קשה, נאָך אין אַ ווייל'ע אַרום וועלען זיי קומען מיך איבערבעטען מיט גרוים רחמים. איך זאָל זיי צונעהמען צוריק צו דער אַרבייט.

איך זיץ נעבען פענסטער און קוק, נעה און קוק, וואַרט און טראַכט: נאָך אַ ביסעל צייט וועט אַריבער און זיי וועלען קימען איינציגווייז. און מיט גרוים בושת פּנים וועלען זיי אַלע קומען זיך זעצען יעדער אויף זיין פּלאַץ.

אָבער — ריכטיג ווי די ערד וואָלט זיי איינגעשלונגען! קיין איינער איז געקומען.

און דאָך בין איך ביי מיר נישט געפאַלען געוואָרען דען סוף כל סוף בין איך דאָך דער — בעל־הבית!

— איהר ווילט ניט קומען — טראַכט איך מיר — מילא דאַרף מען אייך נישט.

אויף מאָרגען פריה האָב איך אנגעטהון מיין קאַפּאָטע און אַרויסגעגאַנגען אין דרויסען זוכען נייע אַרבייטער. נעה אַרום איבער די שטאָדט, ווענדע זיך צו איינעם צום צווייטען:

— קינדער — זאג איך — קומט צו מיר! צו מיר קומט אַרבייטען. ביי מיר איז פאַראַן אַרבייט איבער גענוג. מיינע אַרבייטער די אַלטע האָב איך אָבגעשאַפט.

מיינע ווייטער זענען געווען ווי אַרויסגעוואָרפען. זיי ווילען נישט און טענה'ן נאָך איין מיט מיר און גיבען מיר איין עצות. אַז איך זאָך רופען מיינע אַלטע אַרבייטער צוריק צו דער אַרבייט און אַלע ווייסען שוין וואָס עס האָט פּאַסירט וועגען לייבקע און וועגען די פּאַמעניצע און אַלעס.

פיר קיין פּריז וועלען זיי נישט נעהן צו מיר אַרבייטען.

איך נעה מיר צוריק אין שטוב — אַ גרויסע צרה! דער פרענט נאָך אויף זיין קאַפּאָטע צו זי איז פאַרטיג, דער — אויף זיינע הויזען! דער שרייט: „מיין זשאַקעט“! און דער געוואַלדעוועט: „מיין שבת'דיגע בגד גיבט מיר!“ און נאָך איינער ליאַרעמט: „גיט מיר דאָס מאַטעריאַל צוריק!“ און דאָ קומט נאָך נאָך אַ פישער אין קלאַפּט מיט דעם פויסט אין טיש און סטראַשעט מיך צו פערקלאָגען אין סאָנד און איך ענטפער ווייכהערציג: „היינט, מאָרגען אבענד“. אין שטוב ביי מיר טומעלט און שטורעט... דער געהט אַוועק און דער קומט און איך ביך שוין פערמאַטערט ענטפערענדיג יעדען.

און אַזוי איז אַריבער אַ טאג נאָך אַ טאָג, קיין נייע אַרבייט געהט נישט אַריין און אַלטע נעהט נישט אַרויס פון מיין שטוב. מיט גרויסע מיה און צרות, איז מיר געלונגען צו קריגען עפּיס אַ שטיקעל פאַרטאַטש וואָס מען טאָהר איהם נאָר נישט אָנרופען מיט דעם נאָמען שניידער ער קען טאַקי נישט קיין נאָדעל האַלטען אין דער האַנד. ער נעהט און איך מוז דאָס אויפּרייסען, ער נעהט און איך מוז דאָס אויפּלאָזען... זאָל ער זיצען ביי מיר — טראַכט איך מיר. צו אַרבייטען טויג ער נישט, אבער זאָל ער זיך געפינען ביי מיר אין שטוב ביז וואַנען דער משונעת וועט פאָראיבער פון מיינע אַרבייטער. — אַזוי האָב איך מיר געטראַכט. אבער זיי האָבען נישט גערוהט. מיין מענש איז שיער נישט געהרג'ט געוואָרען פון זיי, ווי ער איז נאָר אַרויס פון מיין שטוב. האָבען זיי שוין איהם אבגעוואַרט און האָבען איהם בעפאַלען און זיי האָבען איהם מכבד געווען מיט פעטש.

ווער האט איהם געשלאָגען? וויעפיעל זענען זיי געווען און ווי אַזוי? ווייסט ער נישט באַלד נאָך דעם קלאַפּ זענען זיי אַנטלאָפען. יעדער אין אַן אַדערער זייט און ער איז געבליעבען אַ צוקלאַפּטער האַלב טויט.

אויף זייער לשון רופען זיי איהם אַ „סטרייקברעכער“, און אויף אַזעלכען זאגען זיי איז אסור לרחם. שטעך אין איהם אַריין אַ מעסער אין בויך — רחמנא לצלן!

איך האָב אָנגעפאַנגען אין כעס צו ווערען אויף מיין ווייב! „צו וואָס איז אויך געוואָרען די גאַנצע צרה?“ — פרעג איך און זי ווערט זעהר שטאַרק אויפּגעבראַכט אויף מיר און צוקאַכט זיך און הייבט אָן געוואַלדעווען.

— איך בין שולדיג? — שרייט זי — דו ביסט שולדיג דו! און זי האָט אויך אָנגעהויבען זיך קריגען מיט מיר אויף דעם אמת'ן שטיינער און ביי מיר אין שטוב איז אַ טומעל. אַ געפּילדער, שיסלען און לעפעל ווערט געוואָרפען... בקצור אין שטוב איז געווען אַ גיהנם.

אַלע שכנים פון אַרום זענען זיך צוזאַמענגעלאָפען!

און דער סוף פון דער מעשה די קרוב. דער סוף פון דער מעשה, ווילט איהר הערען? איך בין אויך געוואָרען געגייט — הערט איהר — צו פערבאָרגען מיין צאָרן אין מיר און דער צו זיך אַליין: דאַרפסט דעם גנב נעה נעם איהם פון דער תליה און איך בין געגאַנגען צו זיי.

— חברה! וואָס ווילט איהר?

און זיי שטעלען תנאים. לייגען שטיינער אויף מיין האַרצען!

— מען זאָל נישט אַרבייטען לענגער ווי פון 8 ביז 8 — זאָגען זיי.

גוט. טראַכט איך מיר: זאָל אַריין אַ רוח... און איך האָב מסכים געווען.

— צו מיטאָג זאָלען מיר האָבען אַ גאַנצע שטונדע רוהע — פּוילען זאָלען טאַקי אויך אייערע ביינער! — טראַכט איך ביי מיר — און בין ווייטער מסכים.

— די פּאַמעניצעס זאָלען מיר אויך נישט אַרויסטראָגען...

— גוט, חאַפּט אייך דער רוח! — איך בעשטעה.

— אַז לייבקע זאָל נעהן צוריק אַרבייטען.

— ווער? לייבקע?! לייבקע זאָל נאָך זיצען ביי מיר אין שטוב?!

— אַזוי אַזוי, לייבקע — ענטפערט מיר דער עלטסטער פון דער קאָמפּאַניע.

— גוט איך בעשטעה.

וואָ־זום וואָס האָב איך געקענט טהון? נישט מסכים זיין? ווען איך בין געקומען צו זיי זענען זיי דאָך געווען די תקיפים!

איהר גלויבט נישט די קרוב? אדרבה ווייט זיך מטריח אין קומט צו מיר אין שטוב וועט איהר זעהען לייבקען, זיצט און נעהט.

איהר ווייסט ווי זיי רופען דעם געלעכטער אָדער שפּיעל וואָס זיי האָבען מיט מיר געשפּיעלט? אויף זייער לשון רופען זיי דאָס „סטרייק“.

און ביי מיר האָבען זיי געמאַכט דעם ערשטען שטרייק.

מאַקס גריי.

ראָטשילד'ס מוזעאום.

דער לאָנדאָנער באַראָן ראָטהשילד איז אַ ליעבהאָבער און זאַמלער פון זעלטענע חיות און פויגלען. שוין פיעלע יאָהרען ווי ער בעשעפטיגט זיך מיט קלויבען די איבערבלייבענישען פון די אַלטע מינים חיות און פייגעל, וועלכע עקויסטירען שוין היינט גאָר נישט מעהר אויף דער וועלט.

עס זענען פאַרהאַנען הונדערטער און טויזענדער סאָרטען בעשעפענישען, וועלכע האָבען געלעבט אַמאָל אָדער וועלכע זענען שוין מיט הונדערטער יאָהרען צוריק אויסגעשטאָרבען. פון מאַנכע פון די דיזע מינים זענען פערבליעבען לעבען בלויז איינער אָדער אַ פּאָר עקזעמפּלארען. ראָטשילד האט דורכגערייזט די גאַנצע וועלט, ער האָט פערבראַכט הדשים און יאָהרען אין די גרויסע געדיכטע וועלדער פון אַפריקא און אינדיען. און האָט געזאַמעלט דיזע אנטיקען — סיי לעבעדיגע סיי אויסגעשטאָפּטע.

מיט דעם אַליין האָט ער זיך אָבער נאָך נישט צופריעדענגעשטעלט. אויף זיינע רייזען האָט ער ענטדעקט, אַז אויף דעם אינזעל אלדאבראַ, אין דעם אינדישען ים, געפינען זיך אַן אנצאהל עקזעמפּלאַרען פון זעלטענע חיות. און ער האט אָבגעקויפט נישט נאָר די חיות, נאָר דעם

נאַנצען אינזעל, צוזאַמען מיט די 34 איינוואוינער, וואָס נעפינען זיך אויף איהם. און די־עזע 34 מענשען צאהלט ער אַ געהאַלט. זיי האָבען קיין אַנדער זאך נישט צו טהאָן ווי נאָר אויפצופאַסען אויף די חיות און פֿייגלען, וועלכע נעפֿינען זיך דאָרט.

אין טרינג, לעבען לאָנדאָן, האָט ער געלאָזט צונויפבריינגען די אַלע לעבעדיגע און טויטע אַנטיקען, וואָס ער האט געזאַמעלט. און האט פֿון זיי אַלע געמאַכט אַ מוזעאום, וועלכער איז די מערקווירדיגסטע מענאַזשעריע אויף דער וועלט. ער האָט געצאהלט אונגעהייערע סומען פֿאר די חיות זיינע. מבינים שאַצען, אַז דער מוזעאום קאָסט איהם צום ווייניגסטען פֿון 50 מיליאָן קראָנען. אַנדערע רעכענען אָבער, אַז די סומע וואָס ער האָט דאַרויף געספענדעט איז א פֿיעל גרעסערע. יעדענפאלס אבער איז זיכער, אז ראָטהשילד איז גרייט צו ספענדען אין צייט פֿון די קומענדע צעהן יאָהר נאָך א מאָל אזוי פיעל.

ראָטהשילד האָט אָבגעצאָהלט אונגעהייער גרויסע סומען פאר איינציגע עקזעמפלארען פון חיות און פֿייגעל. מיט הונדערטער יאָהרען צוריק האָבען אין אינדיען געלעבט אזא מין שוואַנען־פֿוינלען, וועלכע זענען בעקאנט אונטערן נאָמען „דאדא“. אזוי ווייט ווי עס איז בעקאַנט, איז דא נאָר איינציגער אזא פויגעל א לעבעדיגער אין דער היינטיגער צייט. און ראָטהשילד האָט איהם אָבגעקויפט און בעצאָהלט פאר איהם 150 טויזענד דאָלאר. פאר אן אנדער סאָרט פויגעל אן „אויק“, האָט ער בעצאהלט 5000 פֿונט שטערלינג. פֿאר א שטיק מיט אַ קאפ ענליך צו דעם קאפ פֿון א וואלפיש האָט ער בעצאָהלט 2000 דאלאר. יעדע חיה און יעדער פֿויגעל, וועלכען ער האָט געקויפט, איז נאטירליך פריהער בעטראַכט געוואָרען פֿון עקספּערטען און געלעהרטע.

מיט איינינע יאָהר צוריק איז דער רייזענדער ראָטהשילד געקומען צוריק פֿון א לאנגע רייזע פֿון אפריקא. ער האט דערצעהלט, אז ער האָט בעגעגענט א סאָרט אפען, וועלכע זענען העכער פֿון מענשען, און האָבען א זעלטזאַמען אויסזעהן. דאָס וואָס ער האט דערצעהלט פֿון יענעם סאָרט אפען, האט געקלונגען אונגלויבליך, אבער ראָטהשילד האט גענומען א לעבעדיגען בעווייז. ער האט נעמליך מיטגעבראַכט מיט זיך איינעם פֿון דיעזע אפען. ראָטהשילד האט איהם אבגעקויפט און האט איהם אוועקגעשטעלט אין זיין מוזעאום. פֿאָרשער, וועלכע האָבען געזעהן דיעזען סאָרט אפען און וואס האבען דערנאָך געררייזט אין אפריקא, האבען ערקלערט, אז ווי האָבען געזעהן איינינע קליינע גרופען פֿון ריעזען סאָרט מאלפע.

אָן אנדער לעבעדיגע אנטיק, וועלכען ראָטהשילד האט אין זיין מוזעאום, איז א זעלטענע ים־קוה. מיט איינינע יאהר צוריק איז בעריכטעט געוואָרען, אז אזעלכע ים־קוה זענען נאָר נישטא. אבער ראָטהשילד האט געקריגען ערגעץ פֿאר א זעהר גרויסע סומע א עקזעמפלאר און ער האלט איהם איצט אין זיין מוזעאום. איצט איז מען שוין נאטירליך זיכער, אז אזא מין חיות האבען ווירקליך אמאל געלעבט. אבער עס איז שוין הונדערטער יאהרען ווי ער איז אויסגעשטאָרבען און דער עקזעמפלאר, וואס געפֿינט זיך ביי ראָטהשילד'ען, איז פיללייכט דער איינציגער אויף דער וועלט.

עס זענען פֿאראן אויף דער וועלט הונדערטער פֿון סאָרטען שמעטערלינגען אדער זומער־פֿייגעליך. פֿון יעדע איינציגע פֿון דיעזע פֿליגענליך האט ראָס ראָטהשילד איינעם אדער מעהרערע. ער האט געצאהלט פֿאר ווי פֿון 10 ביז 100 דאלאר א שטיק. ער האט ארויסגעשיקט גאנצע עקספעדיציעס נאָך די ווייטסטע געגענדען, און עס זענען אומעטום געזאמעלט געוואָרען חיות אדער פֿייגלען פֿון אזעלכע מינים, וואס זענען אין דער היינטיגער צייט א זעלטענהייט.

ערגעץ אין א מענאַזשעריע ביי א פרינץ אין אינדיען איז געווען א ריזינער שטרויס־פֿויגעל, וועלכער איז שוין זעהר אַלט. דער פֿויגעל איז געווען אזא מין, וועלכער איז שוין היינט נאָר נישטא. מענליך, אז דער עקזעמפלאר, וואס האט זיך געפֿונען ביי דעם פרינץ אין מענאַזשעריע איז געווען דער איינציגער עקזעמפלאר אויף דער וועלט.

ראָטהשילד האט בעזוכט דעם פרינץ און דער שטרויס־פויגעל געפינט זיך יעטצט אין ראָטהשילד'ס מוזעאום.

עקספּערטען וואס האבען בעזוכט ראָטהשילד'ס מוזעאום, ערקלער'ען, אַז עס איז נישטא קיין איינציגער מין חיות אדער פֿויגעל, וועלכע האבען געלעבט אין די לעצטע 800 יאהר, וואס זאַלען דארטען נישט זיין פֿערטראָטען. האט מען נישט געקענט קריגען קיין לעבעדיגע, האט מען געלאזט אויסשטאפען טויטע עקזעמפלארען. פאר דיא וויסענשאַפט איז ראָטהשילדס מוזעאום אן אמת'ער אוצר.

יאַנינאַ באַראָווסקאַ.

ערשט פֿאר א יאָהרען האָט קיינער פון איהר נישט געוואוסט א מאָל. עפּיס אַ געוועהנליכע דאָרפסלעהרערין, וואָס איז אריבער געקומען קיין קראקא אַלס הערערין אויף דער מעדיצינישער פאַקולטעט. דאַכט זיך אַ קליינע קאַפּאַציטעט, פון וועלכער ס'איז נישט כדאי אפילו אַ וואָרט צו פֿערליערען.

היינט איז זי די העלדין פֿונ'ם טאָג, נישטא כמעט איין קינד, וואָס זאָל נישט וויסען אַלע איינצעלהייטען פֿונ'ם פּראָצעס, וואס זאל נישט בקי זיין אין די אויסזאַגען פֿון לכל הפחות די ווינציגסטע צייטונגען. און ווער ס'איז געווען אין קראקא און זיך צוגעקוקט וואָס ס'טהוט זיך יערען טאָג פֿאַר'ן געריכטסגעביידע, דער האָט געקענט זעהן, ווי שטאַרק דאָס אינטערעסע איז פֿאָר דעם פּראָצעס, ווער שמועסט די לעצטע טעג, איז כמעט נישט געווען דורכצוגעהען די גאַס. אַזוי פֿיעל מענשען זענען געווען.

אין אומעטום, ווי איהר שטעהט און געהט, אין אלע קאַפֿעהייזער און אין אַלע רעסטוראַציעס, אַלט און יונג, מענער און איבערהויפּט פֿרויען, האָבען קיין אַנדער געשפּרעך, ווי נור: יאַנינאַ באַראָווסקאַ.

עס איז כדאי, צו מאַכען אַ סך הכל. וואָס אַזעלכעס איז מיט דער פֿרוי, וועלכע איז ביי יעדען אין מויל. געשעהען. בכדי מיר זאָלען וויסען, וואָס איינענטליך ס'האָט אזוי די וועלט פֿעראינטערעסירט.

יאַנינאַ באַראָווסקאַ, אַ היסטערישע און דורך און דורך עקסצענטרישע פֿרוי פֿון הויכער אינטעליגענץ ווערד פֿון א רעדאַקטער פֿון אַ סאָציאַליסטישער צייטונג עפֿענטליך אָנגעקלאַגט, אַז זי שטעהט אין דיענסט פֿון דער רוסישער פּאָליציי. נאַטירליך איבערצייגט זי געגען רעדאַקטער די קלאַגע און בעגיבט זיך צו אַן אַדוואָקאַט, איהם איבערצוגעבען איהר קלאַגע צו פֿערטרעטען.

„ווען א דולה וויל בעהאַנדלען אַ קראַנקען מוז ער קענען גענוי די קראַנקהייט און דעם קראַנקען. דאָס זעלבע פֿערהעלטניס — מיינט זי — איז ביי אַן אַדוואָקאַט. וויל ער ריכטיג און גענוי פֿערטיידיגען זיין קליענט, מוז ער די פּסיכאָלאָגיע און דאָס וועזען פֿונ'ם קליענט גענוי קענען. מוז וויסען פֿון זיין אייסערען — און פֿון זיין זעעלען „לעבען“ און אין דער מיינונג. קומט זי צו דר. לעוויצקי און פֿערטרויעט זיך איהם אן פֿאָלשטענדיג. זי דערצעהלט איהם נישט נור. איבער איהר ביז איצטיגען לעבענסוואַנדעל. נור זי מאַכט איהם קלאָר, וואָס אין איהר טיעפֿסטען אינערן פֿונ'ם הארצען קומט פֿאָר.

יאַנינאַ באַראָווסקאַ, איז פֿון נאַטור אויס א פֿרוי, וואָס קען קיין גליק נישט ברענגען. עס זענען פֿאַרהאַנען אַ סך אַ סך, אַזעלכע נאַטורען וואָס ברענגען אונגליק אומעטום ווי זיי מישען זיך אַריין. אָבער אויך זיי זענען נישט פֿון די גליקליכסטע. אויך זיי זענען פֿון נאַטור אויס בעשאַפֿען צו ליידען און קיינמאָל נישט גליקליך צו זיין.

דר. לעוויצקי, וועלכער האָט געהאַט — ווי ס'האָט זיך אַרויסגעוויזען פֿערהעלטניסמעסיג 80 פֿרויען, איז געווען א פֿערזאָן אין וועלכער, פֿלאַטערהאַפֿטע פֿרויען — ווי באַראָווסקאַ האָבען זיך לייכט געקענט פֿערליעבען. אָבער אויך לעוויצקי האָט זיך געסטאַרעט איהר ליעבע צו געווינען און יאַנינאַ באַראָווסקאַ, וועלכע ווי כ'האָב געזאָגט איז אַ פֿלאַטערהאַפֿטע פֿרוי, וועלכע קען זיך פֿערליעבען אין כמעט יעדען מענש, וואָס מאַכט אויף איהר אַ טיעפֿערען איינדרוק, קוקט זי נישט אויף איהר קינד און אויף דעם. וואָס לעוויצקי איז אָפיציעל שוין פֿערלאָבט און פֿערליעבט זיך אין איהם מיט לייב און זעעלע, מיט יענער ליעבע, וועלכע נור אַזעלכע עקסצענטרישע פֿרויען קענען.

עס שטעהט איהר נאָר נישט אין ווען, זי וויל נישט קוקען אויף קיין שום הינדערנישע, זי וויל פֿערלעבען מיט איהר געליעבטען כדאי איין שעה און דערמיט גליקליך זיין. וועה איז אָבער דעם מאַן, וואָס ווערד איהר אונטריי. איהר ליעבע קען זיך פֿערוואַנדלען אין נאָך אַ גרעסערען האַס און דערמיט קוקט זי אויך אויף קיין שום הינדערניס און טראַכט דעם האַס אויסצופֿיהרען. מיר זענען ווייט דערפֿון ענטפֿערנט צו בעהויפּטען, אַז זי האָט לעוויצקי'ן געטעטעט. מיר זענען זיכער נישט פֿון יענע זעקס, וואָס האָבען די פֿראַגע בעיאַהט. אָבער אַלע האָבען דאָך מסכים געווען, אַז זי האָט זיך צו שולדען קומען דערמיט, וואָס זי האָט נישט תיכף אַלאַרמירט די רעטונגסגעזעלשאַפט. שוין איהר נאַטור האָט נישט צוגעלאָזט זי זאָל די רעטונגסגעזעלשאַפט בערופֿען, ווייל זי האָט דאָך געמוזט פֿיהלען עפּיס אַ לינדערונג פֿון איהר שמערץ, נאָך איהר געליעבטען, וועלכער האָט זי בעטראָגען, וועלכער האָט זיך פֿון איהר געמאַכט „בלויז אַ שפּיעלצייג“. ווען זי האָט געזעהן אַז ער ליגט און באָדט זיך אין בלוט.

און אָט דאָס געפֿיהל פֿון נקמה האָט זי געמוזט — ווי זי האָט בעהויפּטעט — די ערשטע מינוט אין גאַנצען בעטייבען. אַז זי זאָל אפילו נישט דענקען פֿון קיין רעטונגסגעזעלשאַפט. זי האָט געפֿיהלט אַ נחת רוח, ווען זי האָט איהם געזעהן וועג־געשאַפט פֿון דער וועלט.

ווער עס פֿערשטעהט די פּסיכאָלאָגיע פֿון אַזעלכע פֿרויען, דער מוז צוגעבען, אַז זי האָט אַנדערש נישט געקענט האַנדלען. זי האָט געמוזט האָבען אַ סאַטיספאַקציאָן פֿאַר איהר זעעלען שמערץ, פֿאַר איהר וועהטאָג, וועלכען זי האָט געפֿיהלט עטליכע חדשים דורכאַנאַנד. ווען זי האָט זיך ערניעדריגט, ווי נור אַ פֿרוי קען — און פֿלעגט יעדען טאָג צו'נ'איהם קומען אין ער האָט זי פֿערשטויסען, ווען זי האָט געזעהן, אַז ער מאַכט אויס איהר חוזק אין געזעלשאַפֿט, אַז די מענשען, וועלכע האָבען געהאַט אַמאָל אַכטונג פֿאַר איהר, קוקען אויף איהר, ווי אויף דאָס ארגסטע אין דער וועלט. ווען זי האָט געפֿיהלט, אַז דער מענש, וועלכען זי ליעבט אַזוי שטאַרק, דרענגט זי יעדעס מאָל צוריק, יאָ ער פֿעראַכטעט זי זאָגאַר — זי וואָלט זיך זאָגאַר אָנגענומען, ער זאָל זי אָבנאַרען, זאָל ער די שעה, וואָס זי איז ביי איהם. איהר פֿירזאָגען אַז ער האָט זי ליעב. דערמיט וואָלט זי אפשר נישט געפֿיהלט אַזאַ האַס צו'נ'איהם. אָבער זיך פֿיהלען אַזוי פֿערשטויסען ווי ער איז זיך מיט איהר בעגאַנגען, דאָס האָט זי נישט געקענט איבערטראָגען.

לעוויצקי איז צוואַר אַ גוטער אַדוואָקאַט געוועזען אָבער אין איהר זעעלען־לעבען, ווי זי האָט געוואָלט, האָט ער נישט געקענט איינדרינגען. ער האָט זי נישט פֿערשטאַנען, זיין בענעהמען זיך מיט איהר, בעווייזט דאָס קלאָר און דייטליך. ווען ער וואָלט איהר נשמה געקענט, וואָלט ער זיך נישט געסטאַרעט איהר ליעבע צו געווינען, דען געוואוסט וואָלט ער, אַז באַראָווסקאַ איז נישט פֿון די נאַטורען, וואָס קענען פֿערציכטען, וואָס קענען אַזוי לייכט אַריבערגעהן איבער זייער געליעבטער פֿערזאָן און ס'זאָל נישט איבערלאָזען קיין שום סליאַד אין איהר אינערן. וואָלט ער זי פֿערשטאַנען, וואָלט ער געוויזען געוואוסט, אַז מיט איהר „צו שפּיעלען“ — ווי זי האָט בעהויפּטעט — הייסט מיט פֿייער זיך שפּיעלען און זעלטען קומט מען דערפֿון אָהן לכל הפחות אָבגעבריהטע הענד.

יאַנינאַ באַראָווסקאַ, איז איינע פֿון יענע נאַטורען, וועלכע מ'דאַרף שטודירען. וועלכע מ'מוז גענוי קענען און ווען די געשוואוירענע, האָבען זיך אַריינגעלעבט אין איהר זעעלישען לעבען, האָבען זיי נישט אַנדערש געקענט טהון, ווי זי צו בעפֿרייען.

ז. האַבער.

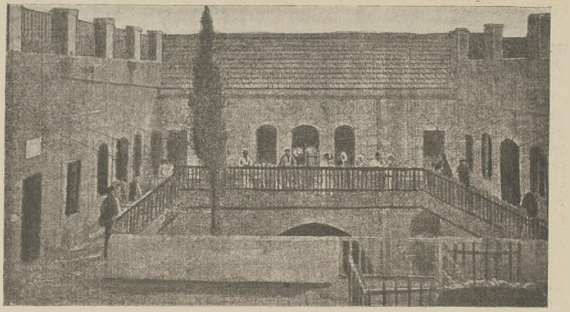

א פראַצעס וועגען ירושלים׳ער שפּיטאַל „משגב לדך“: דאָס געבּיידע פון שפּיטאַל.

דער פּראַצעס פוּן ירושלים׳ער שפּיטאַל משגב־לדך.

די פערוואַלטונג פוּנ׳ם ירושלים׳ער יודישען שפּיטאַל „משגב־לדך“ שטעהט איצט אין אַ אינטערעסאַנטען פּראָצעס, וועלכער האָט זי שוין אָבגעקאָסט אַ סך טויזענדער און וועֶר ווייסט, צו זי וועט דעם פּראָצעס געווינען ?

אין יאָהר תרמ״ו איז אינ׳ם אויפטראַג פון באַראָן ראָטשילד, געקימען קיין ירושלים דר. אלבערט כהן אין האָט געקויפט פאַר צוואַנציג־טויזענד פראַנק אַ פּלאַץ, אויף וועלכען ער האָט אויפגעשטעלט אַ שפּיטאָל.

דאָס שפּיטאַל איז געווען אין אַ קליינעם פאָרמאַט און האָט אַזוי עקזיסטירט 28 יאָהר. דאַן האָט דער פּאַריזער ראָטשילד אויפגעבויעט אויסער דער שטאָדט. אַ ניי מאָדערן און גרויסאַרטיגעס שפּיטאַל אין דאָס אַלטע האָט ער פערקויפט דעם פעריין „משגב־לדך“.

אין עטליכע יאָהר אַרום האָט די פערוואַלטונג פון פעריין „משגב־לדך“ דאָס שפּיטאַל רעפּאַריט און צונעשטעלט אַ שטאָק מיט 50 נייע בעטען איינגעאָרדנעט אָפּעראַציאָנס־צימער מיט אַלע נויטיגע אינסטרומענטען, אַ שענעם אייראָפּעאיש באַדע־צימער מיט היגיענישער איינריכטונג און אַ ביבליאָטהעק מיט טייערער ביכער.

אין דער מורח־זייט פון שפּיטאַל, האָט זיך געפונען אַ פּלאַץ פון 700 קוואַדראַט־איילען, וועלכעס האָט געהער׳ט צו אַ מאַראָקאַנישער פאַמיליע. וואָס איז געווען אנגעווענדעט גרויס מיה און ס׳איז איהר געלונגען זיך צו פערשטענדיגען מיט אַלע — 70 אין דער צאָהל — אייגענטימער פון דעם שטיקעל פּלאַץ און פאַר שווערע טויזענדער, האָט זי בעקומען די געריכטליכע בעשטעטיגונג, אַז דער פּלאַץ געהער צום שפּיטאַל משגב־לדך.

ווען די פערוואַלטונג האָט אָבער אויף דעם געקויפטען פּלאַץ אָנגעהויבען צו בויען, האָבען זיך אַ לאַז געטהון הונדערטער מאַראָקאַנער מיט העק און רעוואָלווערן אין די הענד און האָבען געטענה׳עט, אַז דער פּלאַץ איז פאַר זיי הייליג און אייב מען וועט עס זיי נישט אָבנעמען, וועט עס קומען צו בלוט־פערגיסונגען.

זעלבסטפערשטענדליך, אַז דאָס בויען האָט מען איינגעשטעלט און ס׳האָט זיך אָנגעהויבען אַ פּראָצעס, וועלכער האָט זיך אוועקגעשלעפּט יאָהרען־לאַנג און געענדיגט האָט ער דאַמיט, אַז די פערוואַלטונג פון „משגב־לדך“ האָט געוואונען און זי האָט בעקומען דעם רשות צו בויען.

די מאַראָקאַנער האָבען אפילו געמאַכט אַ רעקורז קיין קאָנסטאַנטינאָפּאָל און האָבען דאָרט אויך פערלוירען, אַזוי אַז די פע־וואַלטונג איז געבליבען זיכער מיט איהר קנין, זענען אָבער די מאַראָקאַנער געפאַלען אויף אַ נייער המצאה און האָבען איינגעלייטעט קעגען „משגב־לדך“ אַ נייעם פּראָצעס.

פון דרום־זייט פון שפּיטאַל געפינט זיך אַ שטיק באָדען, פון וועלכען די העלפט האָט געהערט צום שפּיטאָל און עס איז דאָרויף געשטאַנען אַ שפּיטאָל־אַבטיילונג פאַר כאָלערא־קראַנקהייטען — און די אַנדערע העלפט איז געווען אַרום געצוימט מיט אַ פּאַרקען און אַן אַראַבישע לעגענדע האָט אויך דערצעהלט, אַז דאָרט איז די קבורה פון זייער׳ס אַ הייליגען „שעח־אזראק“.

מיט אַ יאָהר צוריק האָט די פערוואַלטונג פון „משגב־לדך“, איינגעליינט די אַלטע געביידע פאַר כאָלערא קראַנקהייטען און האָבען אויפגעשטעלט אַ נייע צוויי־שטאָקיגע געביידע. האָבען די מאַראָקאַנער אויסגענוצט דעם פאַקט און האָבען געמאַכט אַן׳אָנציינע צום געריכט אַז די יודען האָבען פערכאַפּט אַ שטיק פּלאַץ פונ׳ם הייליגען קבר. און דאָס געריכט האָט אַרויסגעגעבען אַ פּסק־דין, אַז ביז אין פינף טאָג אַרום מוז די נייע געביידע צעוואָרפען ווערען און אויב די פערוואַלטונג וועט דאָס נישט טהון, וועט דאָס געריכט טהון. אויף׳ן חשבון פון דער שפּיטאַל־פערוואַלטונג.

דערהערענדיג פון דעם פּסק־דין, האָבען די נבאים פון „משגב־לדך“ געשיקט טעלעגראַמען צום סולטאַן, צום פּאַרלאַמענט. צום] שעך־אל־איסלאַם און צום חכם־באַשי. דער רעזולטאַט פון דיעזע טעלעגראַמען איז געווען, אַז דאָס ירושלים׳ער געריכט האָט פון קאָנסטאַנטינאָפּאָל בעקומען אַן׳אויפטראַג, די שפּיטאָל־געביידע נישט צו צעוואַרפען, נאָר סואָל פ־יהער דורכגעפיהרט ווערען אַ פּראַצעס.

אין מיטען פון דעם פּראָצעס האָט זיך אָבער געמאַכט אַ נייע מעשה, וועלכע האָט זעהר אינטערעסירט געוויקט פאַר די יודען.

נעבען „הייליגען קבר“ פון די קריסטען, איז געווען אַ ליידיג שטיקעל פּלאַץ, וועלכעס האָט געהערט צו די גריעכען. די גריכען האָבען דאָרויף אויסגעבויעט אַ שעהנע געביידע און פּלוצים האָבען זיך די אַראַבער דערמאַנט, אַז זיי האָבען אויף דיעזען פּלאַץ היסטאָרישע רעכטע און האָבען איינגעלייטעט אַ פּראָצעס געגען די גריעכען, וועלכער האָט זיך געענדיגט דאַמיט, אַז דעם לעצטען ערב יום־כפור האָבען סאָלדאַטען צעוואָרפען די גריכישע געביידע און דעם פּלאַץ איבערגעגעבען די אַראַבער אויף צו בויען אַ מאָשעע.

איצינד טענה׳ן די אנקלעגער פונ׳ם „משגב־לדך־פּראָצעס, אַז מ׳טאָר נישט מאַכען קיין קנאה־שנאה, אַז די גריעכען ווילען פערזיכעל האָבען אויף דער רעגיערונג פאַר וואָס די יודען ווילען מעהר פּראָטעזירט ווי די אַנדערע אומות. די האָבען מיט דיעזע טענות אַזוי געווירקט אויף דער רעגיערונג, אַז זי האָט האָט אַרויסגעגעבען אַן׳אורטייל, אַז די שפּיטאַל־געביידע מוז צעוואָרפען ווערען און ס׳האָבען זיך ווידער אָנגעהויבען צו שיסען פיערדיגע טעלעגראַמען צו די מיניסטאָרען, צום פּאַרלאַמענט און צו אַנדערע מאַסגעבענדע קרייזען.

אין ס׳איז אַראָב געקומען אַ גרויסע קאָמיסיע, וועלכע האָט בעזיכטיגט דעם פּלאַץ און די נייע שפּיטאַל־געביידע און האָט זיך אַרויסגעזאָגט דערפאַר, אַז דער הייליגער פּלאַץ מוז בלייבען אין אַראַבישע הענד און אַז די שפּיטאַל־געביידע מוז איינגעלענט ווערען.

די פערוואַלטונג און בכלל אַלע ירושלים׳ער יודען זענען איצינד זעהר פערצווייפעלט, ווען ס׳איז פערהאַנען אַ בעגרינדעטע סכנה, אַז די נייע געביידע פון משגב־לדך־שפּיטאַל, וועמענס בילד מיר ברענגען אין אונזער היינטיגער נומער, וועט מוזען צעוואָרפען ווערען.

די נבאים האָבען אָבער נאָך נישט אין גאַנצען פערלוירען די האָפנונג און זיי האָבען זיך געווענדעט צום ירושלים׳ער פּאַשאַ, וועלכער האָט זיי שוין ערקלעהרט, אַז ער האָט געענדערט זיין מיינונג און איז דאַפיר, אַז דאָס שפּיטאַל זאָל בלייבען שטעהן און אויך דער מופטי (אַ מין בישאָף, דער עלטעסטער פון די מחמד׳אַנישע גלחים) האָט זיי צוגעזאָגט, צו אַרבייטען דאַפיר, אַז די געביידע זאָל בלייבען גאַנ׳ץ.

פּרינצעסין קלעמענטינא פון בעלגי׳ען און פּרינץ וויקטאָר נאַפּאַלעאָן.

B. Gabryelska, Kraków,

kupuje, sprzedaje i najmuje — fortepiany pianina, harmonie i pianole — krajowe i zagraniczne nowe i przegrane — za gotówkę i na spłaty — bez zaliczki

די בעלגישע פרינצעסין קלע־מענטינא און פרינץ וויקטאר נאפאלעאן.

ס'איז פֿאַרהאַנען אַ פֿאָלקסווערטיל אַז „יעדעס גליק האָט זיין אומגליק און יעדעס אומגליק האט זיין גליק“ און אין דיזען פאָלקס־ווערטיל געפֿינט זיך — אזוי ווי אין אלע אנדערע פֿאָלקסווערטליך — אַ היבשער גראד אמת.

דער טויט פון בעלגישען קעניג לעאפאלד. איז דאָך ווי יעדער טויט פון אַ גרויסע פערזענליכקייט, אַנ־אומגליק ומכל־שכן פאַר זיינע טעכטער, וועלכע זענען געבליבען יתומות. איז עס דאָך אוודאי אַנ־אומגליקליכער פאַל פֿון דעסטוועגען איז פאַר זיי דער טויט פֿון זייער פאָטער אין אַ סך בעציהונגען פשוט אַ גליק, דען זיי זענען אומגעריכט גליקליך געוואָרען.

ווי בעקאנט האָט די פרינצעסין לואיזע, וועלכע האָט זיך פערהייראטעט מיט'ן פרינץ פון קאָבורג, שטענדיג געהאט מיט איהר פאטער צו טהון מכח געלד ענינים. ווי האט צון איהם תמיד געהאט פאַ־ערונגען און ער האט איהר קיין גראשען גישט געוואלט געבען, דורך וועלכען זי האָט געמוזט מאכען חובות און פיהרען יאָהר־ען־לאנגע פראצעסען.

די צווייטע פרינצעסין סטעפאניע, וועלכע איז געווען אַ שנור פֿינ'ם עסטרייכישען קאיזער און נאָכ'ן טויט פון פרינץ רודאָלף. האט זי חתונה געהאט מיט'ן אונגאַרישען גראף לעאָני. איז אויך געווען מיט איהר פֿאָטער אין מחלוקת וועגען דער ירושה פון איהר מוטער. וועלכע דער פאָטער האט איהר נישט געוואלט ארויסגעבען.

דאנענען די דריטע טאכטער זיינע פרינצעסי'ן קלע־מענטינא. האָט שוין געהאט אנדערע ראנ'ה. איהר האט טאקי נישט געפעהלט קיין געלד. דערפאר אָבער האט ער זי נישט געלאָזט חתונה האבען מיט איהר געליבטען. פרינ'ץ וויקטאר נאַפאָלעאָן.

ע'יעט נאכ'ן טויט פֿין זייער פאטער זענען זיי אלע דריי אויסגערעכט געוואָרען די פרינצעסינ'ס לואיזע און סטעפאניע האבען בעקומען זייערע ירושה־חלקים. פרינ־צעסין קלעמענטינא האט ווידער ערדייכט איהר ציעל און וועט בקרוב חתונה האבען מיט דעם פרינץ וויקטאָר נאַפּאָלעאָן.

רוסישע שפיאנען אין עסטרייך.

ס'איז א בעקאנטע זאך, אז די מיליטעראטאשעס, דאס הייסט די בעאמטען, וואָס וענען אין יעדען אויס־ווערטיגען געזאנדטשאפט, זיצען ניט צו וייער פערגנינען און אויך ניט דארויף, זיי זאלען צוקוקען דעם מאנעווער. נור זיי האָבען געוואָהר צו ווערען איבער די מיליטערישע הילפסמיטעל פֿון די מדינות, וואו זיי זענען און אין ערנסטען פאל, האָבען זיי מיריע צו זיין וייערע מדינות, זיי זאָלען זיך וויסען ווי אזוי צו ריכטען.

די „סורות“ פון די מלוכות, האָבען זיי געוואָהר צו ווערען אוף ן געזעצליכען אופן. ווי באלד אבער ער ווערד עפ'ס געוואהר, „בגניבה“, אזוי איז ער זיכער אז די מדינה אין וועלכער ער איז, וועט זיך סטארען ביי זיין מלוכה, מ'זאָל איהם „געבען דעם לויפפאס“ און ער וועט זיך בקרוב מוזען אומקערען א היים. אַט דאָס איז איצט גע־שעהן מיט'ן ווינער רוסישען אטאשע, אבערסט מארטשענקא.

דער נאושיסט אלפרעד קרעטשמאר פֿין קיעלבוש וועלכער איז בעשעפטיגט אין מיליטער־צייג־דעפאָ, איז דורך אַ אנצייגע בעאָבאכטעט געוואָר־ען און מ'האָט! איהם אי־בערגעוויזען. אז ער האָט בעציהונגען מיט דער רוסישער באטשאפט, ער האט זיך גערמישט אין ענינים, וועלכע געהערען ניט צו איהם און האָט אויך רעקאמאנדיר־טע בריעף אבגענומען, וועלכע האבען איהם ניט אָנגעגאנגען.

א מיליטערישע קאָמיסיע האָט געמאכט ביי איהם אין דער היים א דורכזוכונג און מ'האט ארויסבעקומען, אז קרעטשמער, האָט א סך איינצעלהייטען וועלכע בע־טרעפען די נייע קאנאָנען, איבערגעגעבען דער רוסישער רעגירונג און בכלל שטעהט ער אין נאָהנטע בעציהונגען צום רוסישען אטאשע מארטשענקא. ער האט אויך גראָדע פעהאנדעלט וועגען פרייז פון נייע „סורות“ ווען „מ'האט דערזעהן“ און איהם פערהאפטעט.

דער שאָדען איז צוואר ניט קיין גרויסער, אבער קרעטשמאר האָט דערמיט געמאכט א גאנץ לייטיש געשעפט. יערענפאלס האָט עס איהם געטראָגען. ער זאָל זיך קענען קויפען א קליין ניטעל געבען וויען. קרעטשמער האָט א פרוי, וועלכע האָט אין וויען א טראפיק אין א קליין מיידיל. צוזאמען מיט קרעטשמערן האָט מען פער־האפטעט נאָך א פייערווערקער.

מארטשענקאָ'ן האָט די רוסישע מלוכה תיכף בע־רופען אהיים.

נאָטיצען.

(נעריענענע אינענרעקא־אַציאָן). די פאבריקאטע פון דער פירמא בעסיבהויז מעבעלהויז, ס. שיין ק. און ק. האף און קאמער־ליפעראנט, וויען I בויע־נמארקט 12 (פיליאלע: לעמבערג, העטמאנסקא 12) צייכנען זיך אויס נישט נור דורך זייער אויסערדענטליכער בילינקייט, זאנ־דערן אין ערשטער רייהע דורך זייער פאַ־צינליכער קוואַ־ליטעט. ביים בערופען זיך אויף אונזער בלאט, שיקט די ווינער פירמאַ איהר רייך־איללוסטרירטען אלבום פאר אינענדרעקאראציאָן. (די אדרעסע געגינט אנצוגעבען אויף א קא־עספאנדענ'ץ־קאַרטע) גראטיס און פראנקא. יעדען אינטערעסענטען. מוסטער ווערען יעדען געשיקט אויף פערלאנגען גראטיס און פראנקא.

פון דער אדמיניסטראציע.

דורך א טעות האָבען פילע אבאָנענטען בעקומען מאַהנונגען מיט שעקס, חאטשי זייער אבאָנאָמענט איז נאָך ניט צו ענדע געגאנגען. מיר בעטען אים ענטשולדיגונג און זענען מודיע, אז אלעס איז געווי ריכטיג געשטעלט גע־וואָרען.

אלע אונזערע לעזער, מאכען מיר אויפמערקזאם אויף אונזער היינטיגער אַנאָנסע איבער'ן העברעאישען פערנאונטערריכט פון שבח וואלקאָווסקי.

Nadesłane.

Dział inseratowy „Zydowskiej Gazety Ilustrowanej“ objęło biuro reklamowe i anonsów **„Prinzipia“ w Krakowie ul. św. Marka 21.** do tej firmy należy się zwracać we wszystkich sprawach inserowania w powyższem piśmie.

Die Inseratenableilung der „Judischen Illustrirten Zeitung“ hat das **Anoncen und Reklamen-Bureau „Prinzipia“ Krakau, Markagasse 21.** übernommen, zu **welcher** sich die P. T. Inserenten in aller Insertionsangelegenheiten wenden wollen.

מתחדשת החתימה על „העולם“ לשנת 1910
(השנה הרביעית).

„העולם“ לא יסור מדרכו, שהתוה לו, להיות כלי מבטאי של רעיון התחיה והגאולה, להגן על הקנינים והדרישות הלאומיים של העם העברי בכל ארצות מושבותיו „העולם“ יעמוד תמיד „על המצפה“ לבאר ולברר את כל שאלות חיינו בכל מקצועותיהם.

מתחילת השנה הבאה ירחיב „העולם“ את חלקו הספרותי והמדעי, ומלבד שירים ספורים ופיליטונים יבאו בו מאמרי בקרת על הספרות הישראלית והכללית, ומאמרי מדע בכל מקצועות היהדות והמתיחס עליה. „העולם“ יקבע סדר חדש ונאה בחלק המכתבים שלו, כדי שישתקפו בהם בבהירות ובשלמות חיי העם בגולה ובארץ־ישראל. יוסיף עליהם עוד פרק חדש, „ברוסיה“ — השקפות קצרות, המחויקות את המרובה על כל הנעשה והנחשב במרכז הגולה, „העולם“, בהיותו האורגן העברי היחיד של הציונות העולמית, יקדיש מקום גדול לבירור של כל עניני התנועה הציונית והפרק „בציונות“ ישמש השקפה נאמנה על כל הנעשה והמתרגש להעשות בתנועתנו.

תנאי החתימה:

מחיר „העולם“ ברוסיה: לשנה 4 רובל, לחצי שנה 2 רובל, לרבע שנה 1 רובל.
בחו״ל: באוסטריה־אונגריה 10 כתרים, בגרמניה 9 מארק, באנגליה 9 שילנג, באמריקה 2½ דולר בארץ־ישראל 10 פרנק, בפרנציה וכיתר ה[illegible]ות 12 פרנק, ובחשבון זה לחצי ולרבע שנה.

גליון בודד 10 קאפ. בעד שנוי האדריסה 30 ה'. האדריסה:
Red. »Haolam« Wilna (Russia).

ספרי המנוח דר. שלמה רובין.

יצאו לאור בדפוס מהודר:

תהלת הכסילים
או צואת בקור בן חמור
(הלצה)
הוצאה הדשה ומתוקנת ע״י המחבר. (ההוצאה הראשונה אינה במציאות)
המחיר 2 כתרים.

שני לוחות הפילוסופיא
יכילו אמונות השניות (Dualismus) ודעות האחדות (Monismus)
בשלשת יסודות הפילוסופיא שהם: האלהים התבל והאדם. (עם תמונות המחבר)
המחיר כתר אחד.

ספור יצירת העולם
בהסכמת עם הדעה בהשתלשלות הבריאה (Evolutionismus) ועם הדעה באחדות מוחלטת ביקום התבל (Monismus)
מחירו כתר אחד.

עץ הדעת
הוצאת שניה (ההוצאה הראשונה אינה במציאות) שמות ותכן כל החכמות והמדעים למיניהם בתבנית עץ עם שרשיו וענפיו.
המחיר 40 העללער (עם המשלוח).
ארבעה הספרים נמכרים אצל תמו״ל:

Josef Fischer, Buchdrukerei, Krakau. Grodgasse 62.

GRANICA St. Kol. W. W. Ruble, austryackie korony, franki, marki i t. p. sprzedaje i kupuje najtaniej dla pasażerów, Specyalny Kantor wymiany wszelkich monet Władysława Hertza na stacyi „Granica“. Pociągi tak przychodzące jak i odchodzące zatrzymują się przeszło godzinę. Kantor znajduje się w westybulu dworca naprzeciw kas biletowych stacyi „GRANICA“.

Zjedn. austr. akc. towarzystwo żeglugi parowej

„AUSTRO-AMERICANA“

Regularny i bezpośredni

ruch z Austryi do Ameryki, Kanady i t. d.

Rozkład jazdy:

z Tryestu do Nowego Yorku

1910

Oceania«	1 stycznia	»Oceania«	19 lutego
Argentyna«	5 „	»Argentyna«	5 marca
Martha Washington« . .	27 „	»Martha Washington« .	12 marca
[illegible]«	5 lutego		

z Tryestu do Argentyny przez Rio de Janeiro

1909

»Francesca«	23 grudnia	»Atlanta«	31 grudnia

1910

[illegible]ra«	20 stycznia	»Columbia«	3 marca
Sofia Hohenberg«	10 lutego		

Zmiany zastrzega się.

Jeneralna Ajencya dla Galicyi i Bukowiny i sprzedaż kart okrętowych

GOLDLUST i SKA.

Kraków, ul. Lubicz 7. (naprzeciw dworca kolej,)—Lwów, ul. Na Błonie l. 2. jakoteż wszystkie prowincyonalne ajencye.

BIURO SPEDYCYJNO-KOMISOWE.

כשר דעליקאטעס־זויערקרויט כשר

כהכשר דכ"יצ דק"ק רישא. אפפעריערט נור אן ווידערפערקויפער:

די ערשטע גאליצישע גורקענאיינלעגעריי אונד זויערקרויט־פאבריק

G. ZIEGLER, RZESZÓW

אנפראגען דירעקט, אדער אן דען פערטרעטער:

LEON GERSTEL, Krakau, Berka Joselowicza.

פערלאנגט איבעראל: אכטעט גענוי די אויפשריפט אויף יעדען פאס אדער קיבעל:

ציעגלער'ס כשר זויערקרויט.

העברעאיש לערנע!

מיט יודישער אונטערריכטסשפראכע

איך בעעהרע מיך דעם פ. ט. פובליקום אנצוצייגען, אז איך האב אויף פערלאנגען פון הונדערטער שילער, מיינע העברעאישע אונטעררויכטס בריעף, צום גרינדליכען ערלערנען פון די העברעאישע שפראכע אין **אין יודישער אונטערריכטסשפראכע** אויסגעארבייט.

דורכגעהענדיג אלע מיינע 32 אונטעררויכטסבריעף בעהערשט מען די העברעאישע שפראכע פאלקאמען, צו קענען לעזען די העברעאישע ליטעראטור, בעהערשען דיא גראמאטיק, און קענען שוין שרייבען און רעדען העברעאיש.

א פראספעקט איטוויסט, טזאל אבער אויסדריקליך פערלאנגען א יודישען אדער א דייטשען. א פראבע בריעף מיט יודישער אונטעררויכטסשפראכע .1,20 K מיט דייטשער אונטעררויכטסשפראכע (העברעאישע ליטערן) .1 K. פר. אויסלאנד אויך אין מארקען.

S. Walkowski, Krakau, Miodowa 16 Postfach 119

Lecznica chirurgiczna Zakład Roentgenowski

Dr. Artura Frommera

Godziny ord. 9—11 przedpoł. 3—5 popoł.

Kraków, Tomasza 18. Róg ul. Floryańskiej

Telefon Nr. 81.

Niederländische Lebensversicherung-Gesellschaft

ניעדערלענדישע לעבענספערזיכערונג־געזעלשאפט

דירעקציאן פיר עסטערייך: **וויען 1 בעצירק, אספערנפלאטץ 1.**

(אים אייגענען הויזע).

דיא געזעללשאפט פערזיכערט צו פעסטען בילליגען פרעמיען נאך פערשיעדענע קאמבינאציאנען אונד מיט גאראנטירטעם געווינאנטייל.

פערנער עמפפעהלען וויר אלס אייסערסט גינסטיג דען אבשלוס נאך טאריף 28. היעבין ווירד ביי אבלעבען דעם פערזיכערטען אן די הינטערבליעבענען (יורשים) איינע זעהר האהע פענסיאן, נעמליך 10 פראצענט דער פערזיכערטען סוממע, אונד טראטצדעם נאך אבלויף דער פארהער פעראיינבארטען פערזיכערונגסדויער אהנע יעדען אבצוג דער עבענפאלס פענזיאן דיא פאללע פערזיכערטע סוממע אן די ערבען צור אויזצאהלונג געבראכט.

צור ערקלערונג דיענע פאלגענדעס בייזפיעל:

איין מאנן פאן 35 יאהרען פערזיכערט 10,000 קראנען, צאלבאר אין 25 יאהרען, וואר פיר יעהרליך 491 קראנען אן פרעמיען צו צאהלען ווער. (דיעזע פרעמיע קאנן אויך אין פיער־טעליטהעהרליכען אדער מאנאטליכען ראטען ערפאלגען.) אנגענאממען דער פערזיכערטע ווירד נאך אבלויף פאן 3 יאהרען שטערבען, זא צאהלט דיא געזעללשאפט אן דיא ערבען איינע יעהרליכע פענזיאן פאן 1000 קראנען, אונד צוואר 22 יאהרע לאנג, נעמליך ביז צום אבלויף דער געוועהרטען אויסצוציית. נאך אבלויף דיעזער 22 יאהרע הערט דיא פענזיאנסצאהלונג אויף אונד דיא געזעללשאפט פערניטעט אן דיא הינטערבליעבענען אויסערדעם נאך דיא פאללע סוממע פאן 10.000 קראנען.

ציר אויפנאהמע פאן פערזיכערונגען אונד ערטיילונג פאן אויסקינפטען האלט זיך עמפפאהלען

Die General-Agentur der „Niederlandischen“

Lobel & H. Taubes, Czernowitz.

Kaufm. Fern-Unterricht!

בוכפיהרונג (אללע מעטאדען) האנדעלסקארעספאנדענץ, דייטשע און פאלנישע שפראכלעהרע, קויפמ. רעכנען, האנדעלסאו. וועכסעלרעכט, ווארענקונדע, געאגראפיע, שענשרייבען, עספעראנטא־וועלטשפראכע, וועלטהאנדעלגעשיכטע, קאנטאר־פראקסיס, סטענאגראפיע (אללע סיסטעמען) א. ז. וו. יעדער קאנן ערמאנן אהנע בעזאנדערע פארקענטניססע אים בריעפליכען וועגע אונד אין קורצע צייט גרינדליך ערלערנען. — ביי גלייכצייטיגער טיילנאהמע אין 4 לעהרפעכערן,

Stenographie gratis

האנאראר מעסיג, — ערפאלג גאראנטירט!

Gründl. briefl. Ausbildung zum tüchtigen Kaufmann.

אנפראגען נור געגען רעטורקארטע, פראספעקטע א 50 העל. פראנבעריעפע K. 2.50 פראנקא.

Bücher-Lieferung gegen Monatsraten!

Graetz, Gesch. d. Juden	13 B.
Meyrs, Con. Lexicon	20 „
Brockhaus „	17 „
Spamers, Jll. Weltg.	11 „
Inlonder Kon. p. d. Wörterbuch	4 „
Brehms Tierleben	11 „
Leixner, Literaturg.	4 „
Kaufm. Bibliothek	5 „
Weltall u. Menschheit	5 „
Allgem. Naturkunde	10 „
Sämtliche Klassiker (illus.)	
Gediegene Belletristik	„

Alles in neuester Auflage u. in Pra. gebunden liefert solventen Personen gegen Monatsraten v. K. 5. aufwärts.

Erstes commer. Unterrichts-Institut

Abteilung für briefl. Unterricht

Weissmann P. dgórze-Krakau

Staunend billig.

Graetz: Volkstümliche Geschichte der Juden 3 Bande Kr. 9·50.

Markus Stein, Żółkiew

„Eisenbahn-Courier“

Organ des Landesverbandes für Fremden- und Reise-Verkehr.

Krakau, Ringplatz 34, Pałac Spiski.

P. T.

Erlauben uns hiermit, Sie zur Inserierung im

„Eisenbahn-Courier“

(Monatschrift)

höfl. einzuladen und bemerken, dass derselbe in 30.000 Exemplaren durch alle grösseren Stationen in den Eisenbahn-Coupes gratis verteilt wird.

Preise nach gefl. Aufgabe des Textes.

Von der k. k. Statthalterei konzes.

Annonzen-Expedition, Reklame-Bureau und Plakatierungs-Anstalt

„PRINCIPIA“

Krakau, Markagasse 21.

Alleinige Inseratenaufnahme

für das Tagblatt: „Naprzód“ und „Der Tag“

Die Wochenblätter: „Prawo Ludu“, „Jüd.-Illustr. Zeitung“ und „Konzert-Anzeiger“

Adressbuch für Handel und Gewerbe Arbeiter-Familien- und Taschen-Kalender. Interessenten verlanget allerausserst gestellte Offerte.

געהער עהל

פונים בעריהמטען אבערשטאבסארצט און פיזיקוס דר. ג. שמידט בעזייטיגט שנעל און גרינדליך **טויבהייט אויערנפלוס אויער־זשימען און שווערהעריגקייט** אפילו ביי פעראלטעטע פעלע

צו בעציהען א 4 קראנען די פלאש מיט געברויכס־אנווייזונג דורך די

Apotheke H. RUBEL

vorm. S. Rucker, Lemberg.

Packet-Träger

und Knebel liefert billigst

Hans Pruner, Gloggnitz N. Ö.

Bettnässen!

Befreiung sofort, Alter und Geschlechts angeben. Auskunft umsonst. **Institut Aeskulap Nr. 476 Regensburg** in Bayern.

Pierwszy krajowy, hurtowny i częściowy

Skład Gramofonów
Józefa Wekslera

we Lwowie Sykstuska 2 Telefon 2033/II

w Krakowie Grodzka 71 obok Wawelu

poleca swoje stanowczo bez szmeru najlepiej grające Gramofony, oraz płyty z marką »Piszący Aniołek«, uznane przez pierwszorzędnych znawców za najlepsze i najtrwalsze.

Odznaczona na Wystawie Jubileuszowej we Lwowie w październiku 1908.

najwyższem odznaczeniem Grand Prix

Cenniki darmo i opłatnie.

20.000 płyt polskich, ruskich i żydowskich zawsze na składzie. **20.000**

KORZYSTNA WYMIANA PŁYT

Części składowe i warsztaty reparacyjne na miejscu.

Gramofon koncertowy z 10 płytami 50 K.

Przeróbka lub zamiana Pathéfonów na gramofony, oraz wielki wybór Pathéfonów i płyt.

Jeneralne zastępstwo
Towarzystwa Ack. Gramofonów
z marką »PISZĄCY ANIOŁEK«

TRADE MARK GRAMMOPHON

MARKA OCHRONNA

·Chokolat·
Hoff
Najsłynniejsza·marka·
JanaHoffafabryka·kakao·
i czekolady·WIEDEŃ-STADLAU

זאדאוואסער־מאשינען קופפער צילינדער
אלעראַרט .בערגאַרפס־אַרטיקעל פיר זאדא־
וואסעי־פאבריקען ליפערט ביללינ

Brückenstein Lemberg, Panieńska 15

Fur Wien-Reisende!

Hotel Nordwestbahn

Wien II, Taborstr. 47

(beim Nordwest u. Nordbahnhof) empfiehlt schone, reine Zimmer um K. 2 50 8 Min. vom Stadtzentrum. Alle Auskünfte im Hause.

Zimmermann, Besitzer.

יהודים צעירים! תמכו השתדלו בעד ירחונכם!

מורעה ספרותית!

אחר נסיונות רבות שלא עלו יפה נגשים עברים צעירים בזלושוב מז יגים בכח חיים חדש, לברא במה ספרותית בגליציה תחת השם

„הצעיר".

„הצעיר" יכנום תחת דגלו את כל צעירי הכשרונות שבארצנו שיש להם מה להגיד לספר ולשורר.

„הצעיר" יפ־ה את הציורה העברית במובנה היותר מודרני וישפר את הסגם הטוב בהעניקו לקוראיו חמר הגון מעשי ידי סופרים מומחים. מבמו של „הצעיר" יהיה מכון תמיד אל מ־כז שאיפתו יהיה תמיד הטעם הטוב שם העירך של „הצעיר" בכר ערובה כי יהיה ירחון ספרותי במלא מובן המלה.

„הצעיר" יתחיל לצאת בחודש פעבער הבא בדיוק בכל חודש וחודש. מחיר לשנה 2 ק. 20 ה. לחצי השנה 1 ק. 15 ה. לרבע השנה 60 ה. מחיר החוברת 20 ה.

הכתבת לרדקציה: Isak Fernhauf Stanislau
לאדמיניסטרציה: Lasar Bernstein Złoczów

יהודים צעירים התאחדו בעד ירחוניכם. סוכנים חרוצים וזריזים יבוקשו.

Kraftlose Nerven.

Man hat mit Recht das Nervensystem mit einem Netz elektrischer Leitungen verglichen, durch welches die verschiedenen Organe zum Funktionieren gebracht werden. Die schönste elektrische Leitung nützt aber nichts, wenn sie „stromlos" wird, d. h. wenn die elektrische Kraft ausbleibt. Sie ist dann nur ein armseliges Stück Draht, ohne Zweck und Nutzen.

Auch das Nervensystem kann „stromlos" werden, die Nervenkraft kann abnehmen, kann ganz vernichtet werden.

Die Folgen sind entsetzlich.

Nervosität, Neurasthenie, Neuralgie, gekennzeichnet durch Mattigkeit, Kopfschmerzen, Empfindlichkeit gegen Geräusche, Reizbarkeit und üble Laune, besonders des Morgens, Zittern der Hände, Schlaflosigkeit, Gedächtnisschwäche, Angstgefühl, auch Unsicherheit beim Sprechen, Zuckungen der Muskeln und Glieder, Epilepsie, bohrende Schmerzen ohne Geschwulst, Ischias, Verdauungsstörungen, Melancholie und viele andere Beschwerden stellen sich ein.

Unter normalen Verhältnissen genügte die gewöhnliche Zufuhr von Kraft, um das Nervensystem hinreichend mit Energie zu versorgen. In der erschöpfenden Hast des modernen Erwerbs- und Gesellschaftslebens genügt aber die auf langsamen Verbrauch berechnete Versorgung nicht mehr, es treten ganz außergewöhnliche Ansprüche an das Nervensystem heran, und wenn dasselbe nicht entsprechend besser mit Kraft versorgt wird, so versagt es, [illegible]

Schnelle Hilfe tut dringend not.

Man muß die ermatteten, abgespannten, überarbeiteten Nerven durch Kraftmittel stärken und stählen, und ein gutes, weil natürlich und schnell wirkendes Mittel, ist unsere Nerven-Nahrung „Visnervin".

Das bekannte chemische Untersuchungs-Laboratorium von Dr. Lebbin, Berlin, sagt:

. . . . „Neben diesen, dem Präparat einen hohen Nährwert verleihenden Bestandteilen enthält das „Visnervin" wesentliche Mengen von Lecithin, jener organischen Phosphorverbindung, welche anerkanntermaßen zu den funktionell wichtigsten Stoffen des tierischen Organismus zählt. Lecithin befindet sich in fast allen tierischen wie pflanzlichen Zellen, vor allem im Gehirn und in den Nerven. Da ihm in erster Reihe die Aufgabe zufällt, die für das Zelleben nötigen phosphorhaltigen Zellbestandteile aufzubauen, so besitzt das Lecithin hohe physiologische Bedeutung für die Entwicklung und das Wachstum des menschlichen Organismus, sowie für die Ernährung des Nervensystems.

Da in „Visnervin" eine rationelle Vereinigung der oben angeführten Nährstoffe mit dem Lecithin erzielt ist, so ist dieses Präparat als

ein vorzügliches Nerven-Nähr- und Kräftigungsmittel

zu bezeichnen, welches auf Grund seiner chemischen Zusammensetzung in hohem Maße geeignet erscheint, den Gesamtstoffwechsel im Organismus anzuregen, der Erhaltung und Förderung des Kräftezustandes, sowie der Ernährung und Stärkung des gesamten Nervensystems zu dienen und einen Ersatz der verbrauchten Nervenzellen herbeizuführen."

Wie es wirkt, das sehen Sie aus unserer Broschüre über Nervenleiden, die auch sonst noch zahlreiche, für jeden Nervenleidenden wichtige Aufklärungen enthält. Sie können es aber auch aus den Ergebnissen eines kostenlosen Versuches, den wir Ihnen ermöglichen, ersehen.

Ganz umsonst eine große Probe.

Wir senden Ihnen die wichtige Broschüre: „So bekämpft man [illegible], Neurasthenie, Nervenschwäche mit Erfolg" sowohl als auch eine für einen ersten Versuch genügend große Probe „Visnervin" ganz gratis, wenn Sie uns darum schreiben. Sie sollen selbst urteilen, sich selbst überzeugen, daß wir nicht zu viel versprechen, selbst sehen, wie schnell sich die Anzeichen der Besserung bemerklich machen. Wir garantieren für den Erfolg laut Garantieschein. Verlangen Sie einfach per Postkarte heute noch die kostenfreie Probe nebst Broschüre.

Dr. Arthur Erhard G. m. b. H., Abt. 22 Berlin W. 35.

עפּילעפּסיע.

ווער עס אַן פאלזיכט, קריעמפפען א. אנדעריע נערוועזען צושטענדען לייידעט, פערלאנגע בראַשירע דאריבער. ערהעלטליך ניראַטיס אונד פראַנקא דורך די

Privil. Schwanen-Apotheke
Frankfurt a. M.

פאַן איינען עסטערריכישען באַנקהויזע ווערדען טיכטינע פלאצפעי־רעטער צור ענטגעגענאַהמע פון בעשטעללונגען אויף לאָזע נעגען ראטענצאהלונגען געגען האהע פראוויזיאן נעזוכט.

אפערטע זינד צו ריבטען:

Anker Posada-Olechowska Postrestante

Reparaturen
von
Nähmaschinen
aller existierenden Systeme
sowie auch
Elektrischer-Glocken —

übernimmt zu billigen Preisen

Erwin Fuchs

Elektro-Mechanische-Anstalt- und technische Niederlage.

Krakau, Senackag. 10.

Provinz-Aufträge werden
-:- promptest effektuirt. -:-

Wydawca: M. Fischer. — Odpowiedzialny redaktor: J. Kreppel. — Drukarnia Józefa Fischera w Krakowie